

Veliki kanjon

Narodni park Bryce Canyon

**Geografski vidiki
turističnega vrednotenja
sakralnih objektov v Istri**

Klimatske spremembe

S klikom do Loparja

Turist naj bo!

"Turistki sta! Precej turistično sta se lotili urednikovanja Geografskega obzornika." Ste torej našli razlog za precej pozen izid prvih števil? V opravičilo in skromno pojasnilo: ko urejanje številke doseže vrhunec, bi to lahko opisali kot "še en šiht". Na srečo "en šiht" imava, "še en šiht" počneva v svojem "prostem" času. Hop, pa ste nas ujeli: v prostem času! Kot turistki, torej. Tudi prav!

Pri Geografskem obzorniku smo mojstri načrtovanja. Izid prve dvojne številke v letu 2008 smo načrtovali tik pred izbruhom dopustov. Lahko smo pravi priročnik z idejami in informacijami, ki vam bodo koristile pri vaših potepanjih. Lahko pa smo tudi zgolj prijetno počitniško branje.

Potujete na jugozahod ZDA? Gotovo boste obiskali najbolj znan kanjon na svetu. Na višku turistične sezone vam želimo vsaj kakšen samoten korak. Če bi se radi izognili gneči, vam priporočamo manj razvpit, a izjemno zanimiv Bryce Canyon. Če boste le za korak prestopili domači prag, lahko v hrvaški Istri preverite, kako so oz. bi lahko bili v turistično ponudbo vključni tudi sakralni objekti. Ostajate v domovini? Iskalci biserov boste morda zašli v vasico "na oslovem hrbtu", zato preberite, kako so se mlade geografinje lotile oblikovanja spletne strani in kako pomembne so tovrstne aktivnosti za (re)aktiviranje lokalne skupnosti. Vsekakor z izleti, pohodi ... pohitite, da vam načrtov ne prekrizajo klimatske spremembe.

Turizem smo ljudje, tudi geografi. A upamo si trditi, da smo prav posebne vrste turisti. Raje kot s turistično agencijo, potujemo sami. Svoje poti skrbno načrtujemo, pri čemer si pomagamo z ustnimi in pisnimi viri, zemljevidi, najnovejšimi digitalnimi kartografskimi programi. Na ogledih vestno oblikujemo zapiske, postavljamo kompleksna vprašanja. Z velikim užitek na novih lokacijah preverjamo prisotnost karbonatov v kamninah. Med spominki, ki jih najraje kupujemo na lokalnih tržnicah, se znajdejo tudi vzorci kamnin in prsti. Raje kot na grški večer, zavijemo v zakotno vaško gostilnico in na diskreten način izkusimo svet domačinov. Radi hodimo, če pa se je potrebno tudi voziti, preizkusimo vsa domača prevozna sredstva. Pokrajino opazujemo, občudujemo in se o njej vedno kaj novega naučimo.

Ne, za letošnje poletje ste se odločili, da ne boste geografsko turistično posebni. Hop, pa sva vas ujeli: tudi vi se boste ulegli v prijeten hlad borove sence in ob spremljavi orkestra škržatov ob branju Geografskega obzornika preprosto zasluženo in pošteno zadremali! Tudi prav!

Maja Besednjak in Mojca Ilc, odgovorni urednici

GEOGRAFSKI OBZORNIK

strokovna revija za popularizacijo geografije

Izdajatelj: **Zveza geografskih društev Slovenije**,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana
Za izdajatelja: **dr. Matej Gabrovec**
ISSN: 0016-7274
Odgovorni urednici: **Maja Besednjak in Mojca Ilc**
Uredniški odbor: **dr. Dejan Cigale, Karmen Cunder, Primož Gašperič, dr. Drago Kladnik, dr. Ana Vovk Korže, mag. Irena Mrak, Dejan Mužina, mag. Miha Pavšek, mag. Irma Potočnik Slavič, dr. Mimi Urbanc**
Upravnik revije: **Primož Gašperič**
Elektronski naslov uredništva:
maja.besednjak@guest.arnes.si, mojcailc@yahoo.com
Spletna stran: **www.zrc-sazu.si/zgds/go.htm**
Zasnova in oblikovanje: **Nina Malovrh**
Tisk: **Tiskarna Oman**
Finančna podpora: **Ministrstvo za šolstvo, Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije**
Cena: 5,4 €
Transakcijski račun: **02010-0014166331**
Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana, Trg republike 2, 1000 Ljubljana

Izhaja 4-krat letno kot enojna ali dvojna številka. Geografski obzornik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugod. Uredništvo si pridružuje pravico do (ne)objave, krajšanja, delnega objavljanja prispevkov v skladu z uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Prispevke pošljite natisnjene in po elektronskem mediju na naslov in elektronsko pošto uredništva. Poslanih prispevkov ne vračamo. Revija je vključena v SCOPUS.

GEOGRAPHIC HORIZON

professional magazine for popularization of geography

Publisher: **Association of the Geographical Societies of Slovenia, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia**
For the publisher: **Matej Gabrovec, Ph.D.**
ISSN: 0016-7274
Editors: **Maja Besednjak and Mojca Ilc**
Editorial board: **Dejan Cigale, Ph.D.; Karmen Cunder; Primož Gašperič, Drago Kladnik, Ph.D.; Ana Vovk Korže, Ph.D.; Irena Mrak, M.Sc.; Dejan Mužina; Miha Pavšek, M.Sc.; Irma Potočnik Slavič, M.Sc.; Mimi Urbanc, Ph.D.**
Administrator: **Primož Gašperič**
E-mail: **maja.besednjak@guest.arnes.si, mojcailc@yahoo.com**
www.zrc-sazu.si/agss/horizon.htm
Design: **Nina Malovrh**
Print: **Oman**
Financial support: **Ministry of Education, Slovenian Research Agency**
Price: 5,4 €
Bank account: **02010-0014166331**
Nova Ljubljanska banka, d.d., Ljubljana, Trg republike 2, 1000 Ljubljana, Slovenia

The magazine is indexed in SCOPUS.

Fotografija na naslovnici:
VELIKI KANJON (GRAND
CANYON) NI NITI NAJVEČJI,
NITI NAJGLOBJI, JE PA ZAGOTOVO
NAJBOLJ ZNAN KANJON
NA SVETU.

Avtor:
JURIJ SENEGAČNIK

Jurij Senegačnik Veliki kanjon _____	4
Anton Polšak Narodni park Bryce Canyon _____	10
Daniel Bogešič Geografski vidiki turističnega vrednotenja sakralnih objektov v Istri _____	18
Katja Vrtačnik Garbas Klimatske spremembe - poguba ali priložnost za zimsko-športna središča v Sloveniji? _____	25
Anja Abrahamsberg, Ema Kozina, Ana Hace, Špela Guštin, Marjetka Martinčič, Karmen Peternelj, Mateja Pirman, Tanja Žnidarčič S klikom do Loparja - promocija vasi ali združevanje vaše skupnosti? _____	32
Tatjana Kikec Aktivno sodelovanje lokalne skupnosti pri obnovi mlake _____	39
V Alpah trajnostni razvoj postaja resničnost _____	40
Roman Brvar Geografija nekoliko drugače _____	41
Primož Pipan Spomladanske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva v letu 2008 _____	42
Simon Kušar AGUL športne igre geografov 2008 _____	45
Diplomanti v letu 2007 _____	46
Priznanja za najboljša diplomska dela in seminarske naloge Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani _____	49
Mimi Urbanc Geografija Slovenije 17: Terasirana pokrajina Goriških brd _____	50
Primož Pipan Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva jeseni 2008 _____	51

Veliki kanjon

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja nekatere najpomembnejše značilnosti in posebnosti Velikega kanjona na jugozahodu ZDA. Poudarek je na dimenzijah kanjona, podnebjju, rastlinstvu in geologiji. Drugi del prispevka je namenjen človekovemu odkrivanju kanjona v 19. stoletju, razvoju turizma ter možnostim obiska dna kanjona po pešpoteh.

Ključne besede:

Veliki kanjon, Združene države Amerike, regionalna geografija, turizem.

ABSTRACT

Grand Canyon

The article represents some most important characteristics and peculiarities of the Grand Canyon on the Southwest of the USA. Special attention is focused on the dimensions, climate, vegetation and geology of the canyon. The second part of the article is dedicated to the discovering of the canyon in the 19th century, to the development of tourism and to the visit of the bottom of the canyon using trails.

Key words:

Grand Canyon, United States of America, regional geography, tourism.

Avtor besedila in fotografij:

JURIJ SENEGAČNIK, dr. geografskih znanosti
Modrijan založba, d. o. o., Slovenija
E-pošta: senegacnik4@siol.net

COBISS I.04 strokovni članek

Vsak kolikor toliko izobražen zemljan je že slišal za Veliki kanjon (Grand Canyon) v ZDA in po možnosti tudi videl kakšno njegovo fotografijo. Zakaj je ravno ta kanjon postal nekakšen simbol oziroma utelešenje vsega tistega, kar si predstavljamo pod pojmom kanjon? Zakaj na svetu skoraj ni učbenika temeljev geologije ali geomorfologije, ki ga ne bi vsaj na kratko omenjal? Odgovori na takšna vprašanja niso čisto enoznačni in enostavni, saj imamo na našem planetu tako globlje kot širše oz. večje kanjone od Velikega kanjona. Med številnimi narodnimi parki v ZDA sodi ta kanjon sicer med najbolj obiskane, vendar po obisku ni na prvem mestu. Razkriva nam zelo lepo ohranjene plasti kamnin iz starejših obdobjev geološkega razvoja severnoameriškega kontinenta in tako predstavlja verjetno najbolj šolsko pravičen prerez precejšnjega dela geološke zgodovine na enem samem mestu, vendar ta prerez še zdaleč ni popoln. Dejansko pa kanjon z vsemi temi značilnostmi in skupaj z neponovljivo kombinacijo barvne raznolikosti različnih slojev kamnin ter izjemnimi dimenzijami predstavlja nekaj res edinstvenega na našem planetu. Hkrati namreč predstavlja tudi enega najbolj nazornih svetovnih primerov delovanja fluvialne erozije, pri čemer ne smemo zanemarjati tudi drugih vrst erozije.

Veliki kanjon je pravzaprav nekaj med popolno divjino oz. skoraj neokrnjeno naravo in množično turistično destinacijo, nekaj med strogim predmetom

znanstvenega proučevanja in množičnim rekreativnim območjem, nekaj med skoraj nedosegljivo epsko lepoto in hkrati najširšim množicam dosegljivo tako rekoč "potrošno" dobrino. Zagotovo pa je Veliki kanjon še kaj več. Lahko ga označimo kot največjo, najbolj nazorno in tudi najbolj znano svetovno geološko izložbo na prostem ali morda še bolje – kot največjo geološko učilnico na prostem. Tej oznaki lahko mirno dodamo še kak prilastek. Najprimernejši bi bil geomorfološka učilnica, lahko pa bi govorili kar o geografski in še kakšni učilnici. Veliki kanjon namreč niso le edinstveni sloji kamnin, ampak je tu tudi edinstveno vodovje, rastlinstvo, podnebje, pa še vpliv človeka – tako pretekli kot sedanji. Vse to skupaj tvori eno najbolj svojjskih in hkrati za človeka tako zelo privlačnih pokrajin na svetu.

Takšne in drugačne dimenzije

Narodni park Veliki kanjon (Grand Canyon National Park) zajema kanjonsko dolino reke Kolorado, na nekaterih mestih pa se razširi tudi na sosednje severne in južne platoje. Dolžino kanjona povečini izražajo kar z rečnimi miljami reke Kolorado. Po teh standardih je dolg 277 milj oz. 446 km. Njegov začetek predstavlja Lees Ferry na severovzhodu, neda leč od jezua velikanskega akumulacijskega jezera Lake Powell.

Na zahodu oz. jugozahodu sega kanjon do Grand Wash Cliffs, kjer se reka Kolorado že spreminja v drugo velikansko akumulacijsko jezero na reki Kolorado – Lake Mead. Veliki kanjon je tako najatraktivnejši del rečne doline Kolorada, ki je niso spremenili v gigantsko akumulacijsko jezero, vendar sam leži točno med med dvema takšnima jezeroma. Sosednji Glen Canyon je tudi sodil med najatraktivnejše dele Koloradove doline, vendar je danes spremenjen v jezero Lake Powell.

Slika 1: Eno od najbolj obiskanih razgledišč na Južnem robu (South Rim) (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 2: Pogled z Južnega roba (South Rim) prek celotnega kanjona proti severu (foto: Jurij Senegačnik).

Globina kanjona je največja nekje na sredini, vendar ima Južni rob (South Rim) nekoliko manjšo nadmorsko višino kot Severni rob (North Rim). Yaki Point na Južnem robu sega do 2170 m, Uncle Jim Point na Severnem robu pa do 2541 m. Osrednje turistično naselje Grand Canyon Village leži na Južnem robu, nedaleč od Yaki Pointa. Globina kanjona, merjena od tamkajšnjega roba, znaša 1524 m, na najglobljih mestih pa je kanjon globok več kot 1800 m. V bližini Grand Canyon Village je širina kanjona 16 km, njegova največja širina pa znaša pa 29 km (2, 4).

Muhasto vreme in vegetacijska ločnica

Omenjene dimenzije imajo seveda velik vpliv na podnebje in rastlinstvo. Zaradi velikih vertikalnih razlik lahko znotraj kanjona razlikujemo več podnebnih višinskih oziroma mikroklimatskih pasov. Obiskovalci kanjona na splošno pozabljajo, da leži na območju subtropskega polumesnega in suhega pod-

nebja. Zaradi sorazmerno velike nadmorske višine (prek 2000 m) na Severnem in Južnem robu so tam tudi poletne temperature zmerne, namočenost pa nekoliko večja. Na Severnem robu je količina padavin za dve tretjini večja kot na Južnem. Na Južnem robu pade letno okoli 380 mm padavin, na dnu kanjona pa le 200 mm (4). Posledica tega je večja poraščenost na obeh robovih, svoj pravi subtropski sušni oz. puščavski značaj pa kanjon razodene šele pod roboma, na strmih pobočjih in nižje ležečih pobočnih platojih. Na robu kanjona se poletne temperature čez dan gibljejo med 21 in 32° C, proti dnu kanjona pa skokovito porastejo, tudi prek 43° C (3), količina padavin pa upade. V vročih dneh v topli polovici leta se dno kanjona spremeni v pravi pekel oz. "cono smrti", kot to označujejo na grafičnem prikazu kanjona v informacijskem središču narodnega parka na Južnem robu. Visoke temperature namreč povzročajo dehidriranost in zelo nevarna stanja, vključno s smrtjo, za vse tiste pohodnike, ki si drznejo nepripravljeni spustiti do dna kanjona in nazaj. Kljub opozorilom na vsakem koraku, naj se ljudje ne lotevajo enodnevnih ture (spusta in vzpona nazaj) od

roba kanjona do reke Kolorado, morajo reševalci s helikopterji vsako leto reševati prek 250 ljudi (povečini med 18 in 40. letom), ki jih onesposobita vročina in dehidriranost. V kanjonu se očitno delno uveljavlja tudi poseben efekt, sicer najbolj značilen za Dolino smrti v Kaliforniji. Zaradi močnega segrevanja pobočij se zrak nad njimi na robu kanjona dviguje, kar povzroča manjko zraka na sredini kanjona in posledično spuščanje zraka iz večjih višin proti tej sredini. Ker se ta zrak ob spuščanju adiabatno segreva, se pregrevanje celotnega kanjona na nek način multiplicira.

Vročina in dehidracija pa nista edini nevarnosti, ki pretita na pohodnike oz. "trailerje". Tako namreč v ZDA pravijo tistim, ki hodijo po nadelanih poteh z oznako "trail". Poleti se lahko v kajnonu skoraj vsak dan razvijejo zelo nevarne popoldanske nevihte. Tamkajšnji meteorologi si ne upajo tvegati natančnih prognoz, ali bo do neviht dejansko prišlo ali ne. Pohodniki morajo nanje enostavno računati. Nevihte niso nevarne le zaradi strele, ampak tudi zaradi padajočega kamenja ali celo curkov vode, ki jih na strmih pobočjih povzročajo nenadni nalivi.

Kanjon je pomembna ločnica v vegetacijskem pogledu. Rastlinstvo na Severnem robu je opazno drugačno od tistega na Južnem robu. To seveda velja tudi za živalstvo. Slovenskemu obiskovalcu deluje rastlinstvo na južni strani tudi na največjih nadmorskih višinah precej subtropsko oz. "tuje", na severu pa se sredi tamkajšnjih gozdov takoj počuti bolj po domače, saj rastlinstvo in celotna pokrajina bistveno bolj spominjata na Slovenijo.

Še bolj izrazite razlike, kot jih vidimo med rastlinstvom na Južnem in Severnem robu, pa se pojavijo takoj, ko se začnemo spuščati v kanjon. Dreves ni več, pritlikavo grmičevje in šopi trave pa postajajo čedalje redkejši. Proti dnu je vse več kaktusov in drugega značilnega kserofilnega rastlinstva, v kolikor je seveda sploh še moč najti kaj rastlinstva. Človek dejansko dobi občutek prave puščave. Izjema so le posamezne manjše stranske dolinice, po katerih tečejo skromni vodotoki. Ob njih uspeva več zelenja, ponekod celo posamezna drevesa. Če gledamo v globine kanjona od zgoraj ali iz zraka, pa nam vse skupaj daje skoraj izključno puščavski videz.

Slika 3: V času popoldanskih neviht, ki so tu poleti prej pravilo kot izjema, so slike kanjona še posebej veličastne (foto: Jurij Senegačnik).

Edinstven geološki prerez

Današnja izoblikovanost kanjona je posledica različnih procesov. Najpomembnejša sta gotovo denudacija in fluvialna erozija, ki sta potekala in še potekata v kombinaciji z eolskim delovanjem. Delovanje erozije je olajšano zaradi močnega mehničnega prepevanja, ki ga v hladni polovici leta pospešuje delovanje zmrzali. Dejstvo, da je notranjost kanjona pravzaprav puščava, nam še dodatno osvetluje razdiralno moč denudacije in fluvialne erozije. Plitve pobočne prsti vlage skoraj ne absorbirajo, korenine redkega rastlinstva pa so plitve. Ob neurjih tako nastajajo številni pobočni hudourniki, narasla reka pa včasih trga cele dele bregov v velikosti avtomobilov ali celo hiš. Odkar je reka Kolorado nad kanjonom zajezena z velikim jezom akumulacijskega jezera Lake Powell, se je njena erozijska moč opazno zmanjšala.

Današnja podoba kanjona ponuja veličasten prerez čez zelo različno stare sloje kamnin. Čeprav se je na prvi pogled težko znajti, sta dejansko zastopani le dve starejši geološki dobi – predkambrij in paleozoik, skoraj vse mlajše kamnine pa so bile erodirane ali pa jih sploh nikoli ni bilo. Na zgornjem robu kanjona je formacija Kaibab, ki jo sestavljajo okoli 270 milijoni let stari kaibabski apnenci. Če se s tega roba značilne rumenkaste barve počasi spuščamo proti reki na dnu kanjona, prečkamo kar 12 različnih pasov.

Približno tri četrtine višinske razlike se menjavajo različne paleozojske plasti, od permskih do kambrijskih. Površje se potem nekoliko zravnava v uravnavi Tonto, ki predstavlja nekakšen pokrov za spodaj ležeče predkambrijske kamnine, nato pa do reke ponovno sledijo zelo strma pobočja. Uravnava Tonto je za popotnika nekakšen zadnji "premor", preden se površje spet strmo ne prevesi do samega dna. Povsem na dnu je reka vrezana že v 1,84 milijarde let stare predkambrijske skrilavce temnih barv (1, 2), kar lahko popotniku vzbuja asociacije, da se dejansko spušča v zadnje globine Dantejevega pekla.

Prevladujoče paleozojske plasti na večini poti so sicer različnih barv in debeline, vendar dajejo vtis nekakšne dokaj ubrane skladovnice z večinoma dokaj jasno razvidnimi mejami med posameznimi plastmi. Sestavljajo jih različni apnenci, peščenjaki in druge sedimentne kamnine, ki so se odlagale v različnih obdobjih, ko sta se na tem območju v paleozoiku izmenično menjavala morje in kopno.

Pred približno 60 do 70 milijoni let se je vzhodno od današnjega kanjona začelo dvigati Skalno gorovje, poglobljena osnova za nastanek kanjona pa je bilo dvigovanje Koloradskega platoja (Colorado Plateau), ki se je začelo pred 17 milijoni let in je trajalo do 5 milijonov let nazaj. Po najbolj uveljavljeni teoriji je kanjon nastal zaradi vrezovanja reke Kolorado v ta plato, vendar so med geologi v obtoku tudi druge, predvsem bolj zapletene razlage (5).

Človekovo odkrivanje kanjona

Ameriški priseljenci pred državljansko vojno kanjona tako rekoč niso poznali. Šele leta 1869 je enoroki vojni veteran, major John Wesley Powell, skupaj z devetimi srčnimi možmi verjetno prvi preplul kanjon po reki Kolorado. Motivi za ta podvig so bili tako raziskovalni kot povsem avanturistični.

Zanimanje za odkrivanje kanjona je porastlo šele konec 19. stoletja, in sicer v povezavi z iskanjem mineralnih virov, predvsem bakra in azbesta. Okoli 1880 so na robu kanjona zrastle prve pionirske naselbine, vendar so naseljenci kmalu ugotovili, da utegne biti turizem bolj profitabilna dejavnost kot rudarstvo. Ob prelomu v 20. stoletje je kanjon že postal turistična destinacija, čeprav se prve turistične prenočitvene zmogljivosti skoraj niso razlikovale od rudarskih šotorišč.

Leta 1901 so iz Williamsa v Arizoni do Južnega roba potegnili železnico, kar je močno vzpodbudilo nastajanje novih receptivnih kapacitet. Leta 1905 so tam zgradili hotel svetovnega slovesa El Tovar, ki stoji še danes. Znameniti Phantom Ranch, še danes edino prenočišče v obliki zgradbe (in ne kampa) na samem dnu kanjona, so zgradili leta 1922.

Čeprav je kanjon dobil status gozdnega rezervata že leta 1893, status nacionalnega spomenika pa leta 1908, je trajalo vse do leta 1919, da so ga razglasili za narodni park. Tistega leta ga je obiskalo 44 173 turistov, kar je seveda le drobec v primerjavi s približno 5 milijoni turisti, ki so ga obiskali leta 2006 (4). Približno 90 % turistov obiše le Južni rob. Zelo redki med njimi so takšni, da se spustijo nekaj sto metrov v kanjon ali celo do dna.

Zapleten obisk kanjonskega dna

Dno kanjona lahko obiščemo na tri načine. Zelo popularen način je rafting, ki lahko traja tudi več tednov. Čeprav je rečna voda tudi poleti hladna, dosežejo temperature na raftu zelo visoke vrednosti. Drug način je obisk notranjosti kanjona z mulami. Enodnevni izleti omogočajo spust do nekaterih atraktivnih točk na pobočjih, če pa si želimo ogledati še dno kanjona s samo reko, je potreben dvodnevni izlet. Čeprav je jezdenje na mulah bistveno manj tvegano od pešačenja, še zdaleč ni primerno za vsakogar.

Posebno doživetje je seveda peš tura do dna in nazaj. Do tam dejansko vodijo le tri pešpoti, ki jih uporabljajo tudi mule, zato za naše razmere niso ravno strme oz. tehnično zahtevne. S severnega roba vodi do dna pot North Kaibab Trail, ki pa je predolga, da bi omogočala spust in povratek v enem dnevu. Z Južnega roba vodita do dna dve poti. South Kaibab Trail je krajša, strmejša in razglednejša, vendar brez vode in sence. Zato je zlasti primerna za spust, ki se ga da opraviti v manj kot 3 urah. Daljša in za vzpon nazaj primernejša je pot Bright Angel Trail, saj je ob njej kar nekaj vode, pa tudi sence. Če poleti ne bi bilo neznesne vročine, bi se dalo vzpon nazaj (okoli 1500 m višinske razlike) seveda opraviti vsaj v 5 urah. Ker pa je v sončnem vremenu med 10. in 16. uro skoraj neizogibno vsaj delno počivanje v senci, se lahko vzpon nazaj raztegne tudi na 10 ali več ur. Izvedbo ture v enem dnevu na vsakem koraku močno odsvetujejo, vendar po drugi strani dvo ali večdnevna tura za veliko večino obiskovalcev sploh ni mogoča. Zelo

Slika 4: Eno od številnih opozoril na nevarnosti pri enodnevni turi do dna kanjona in nazaj (foto: Jurij Senegačnik).

omejena prenočišča v kampih in edinem ranču na samem dnu kanjonu so namreč rezervirana že daleč vnaprej, brez rezervacije oz. dovoljenja za prenočevanje pa obiskovalec ameriških narodnih parkov tvega kazen. Z zadostno količino vode in upoštevanjem vseh drugih varnostnih pravil si telesno zdrav pohodnik z ustrezno "planinsko" kondicijo lahko dovoli enodnevno turo do dna in nazaj. Takšnih pohodnikov je relativno malo. Precej več je turistov, ki se v kanjon spustijo le nekaj sto metrov globoko in na ta način doživijo vsaj del veličastnega stika z naravo.

Literatura

1. Chernicoff, S., Whitney, D. 2006: Geology. An Introduction to Physical Geology. Fourth Edition. Pearson Education International, Upper Saddle River.
2. Grand Canyon. The Guide. South Rim: May 27-September 5, 2006. National Park Service. US Department of the Interior.
3. Grand Canyon. Your complete Guide to the Park. American Park Network, 2006.
4. Medmrežje: <http://www.grand.canyon.national-park.com/info.htm> (citirano 17. 10. 2006)
5. Medmrežje: http://www.kaibab.org/geology/gc_geol.htm (citirano 17. 10. 2006)

Narodni park Bryce Canyon

IZVLEČEK

Članek opisuje geografske značilnosti manj znanega Narodnega parka Bryce Canyon oziroma njegovega osrednjega dela ob enakoimenovanem kanjonu na jugozahodu Utaha. Poudarek je na geološki zgradbi, kjer gre za različno debele plasti na erozijo in denudacijo različno odpornih kamnin jurske in terciarne starosti. Erozijsko delovanje in selektivno preperevanje sta oblikovala izjemne naravne pojave – plavutaste skalne pomole, stolpiče ali huduje, spodjede, okna, oboke in soteske. Poglavitna procesa celotnega območja sta zadenjska erozija reke Parie in njenih pritokov ter preperevanje zaradi zmrzali.

Ključne besede: kanjon Bryce, Združene države Amerike, geomorfologija, turizem.

ABSTRACT

The article describes the most exposed geographical characteristics of National Park Bryce Canyon and especially Bryce Canyon – its main part. The National Park is located in the southwestern part of Utah. The article is focused on geological structure, where different jurassic and tertiary rock strata with different power of resisting to erosion and denudation prevail. Erosion and selective weathering have shaped exceptional natural phenomena: fins, hoodoos, grottos, windows or natural arches and narrows. The main processes on this area are headward erosion of the Paria River and his tributaries and weathering caused by freezing.

Key words: Bryce Canyon, United States of America, geomorphology, tourism.

Avtor besedila in fotografij:

ANTON POLŠAK, dr. geogr., Zavod za šolstvo RS

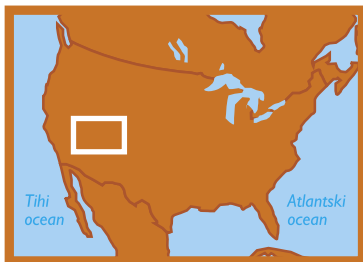
E-pošta: anton.polsak@zrss.si

COBISS 1.04 strokovni članek

Ena največjih znamenitosti Koloradske planote je v jugozahodnem delu Utaha ležeči Bryceov kanjon. Izjemen je zaradi koničastih stolpičev ali hudujev (angl. *hoodoos*), ki so jih staroselci imenovali *Unkai-timpe-wa-wince-pockich*, kar pomeni 'kot mož stoječe rdeče skale v skledastem kanjonu' (Hirschmann, 1980; cit. po vir 1). Enako ime kot kanjon ima tudi narodni park (Bryce Canyon National Park). Kljub imenu ne gre za pravi kanjon, ampak za velik naravni amfiteater kot posledica preperevanja in erozije vzdolž vzhodne strani planote Pausaugunt. Izdolble so ga vetrna, vodna in ledeniška erozija (zmrzal) v eocenskih jezerskih usedlinah rdeče-oranžno-bele barve.

Park leži precej višje kot bližnja parka Zion in Veliki kanjon. Rob Bryceovega kanjona je visok od 2400 do 2700 m, medtem ko je južni rob Velikega kanjona visok okrog 2100 m. Najvišja točka parka je Rainbow Point z višino 2778 m v njegovem južnem delu, najnižja točka pa je z 2011 m višine v dnu Cope Canyonu v njegovem severovzhodnem delu. Zato so tu precej drugačne podnebne in življenjske razmere.

Park je dobil ime po Ebenezerju Bryceu, ki se je tam naselil leta 1875. Leta 1924 je območje postalo

posledica njegove odmaknjene lege, a število obiskovalcev narašča.

Zgodovina

V kanjonu so živeli ljudje že pred 10.000 leti. Ima podobno zgodovino kot druga bližnja območja - Anasazi in kultura Fremont do 12. stoletja, nato pa se sem naselijo staroselci Paiute. Slednji so na osnovi skalnih stolpičev (*hoodoo*) izoblikovali tudi svojo mitologijo. Verjeli so, da so stolpiči njihovi predniki (*legend people*), ki jih je goljufiv kojot spremenil v skale. Indijanci naj bi te stolpiče zato imenovali 'rdeče pobarvani obrazi'. Prvi beli prebivalci so bili mormoni, ki so se tod naseljevali po letu 1850. Prvo znanstveno odpravo na to območje je vodil major John Wesley Powell leta 1872. Njegovi kartografi so obdržali veliko prvotnih staroselskih imen.

Sledile so manjše skupine mormonov in skušale poseliti območje vzhodno od kanjona Bryce vzdolž reke Paria River. Leta 1873 je tam začela rediti govedo družba Kanarra Cattle Company.

Slika 1: Šele pogled iz zraka nam pokaže pravo obliko Bryceovega kanjona in njegov erozijsko-denudacijski nastanek (7).

Slika 2: V tej koči, fotografirani okrog leta 1881, je s svojo družino živel Ebenezer Bryce (11).

Leta 1875 je na to območje prišel škotski tesar Ebenezer Bryce in se naselil ravno nasproti amfiteatra Bryceovega kanjona. Na območju, ki je sedaj v okviru parka, se je ukvarjal z živinorejo. Na planoto je zgradil cesto za oskrbovanje z lesom in drvmi. Zgradil je tudi prekop za namakanje pridelkov in napajanje živine. Območje so drugi naseljenci kmalu začeli imenovati Bryceov kanjon. Ko so propadli poskusi, da bi zgradili povezovalni prekop z reko Sevier River za omililitev tako suše kot poplav, je Bryceova družina leta 1880 zapustila območje in odšla v Arizono. Preostalim naseljencem je pozneje le uspelo izkopati 16 km dolg jarek od vzhodnega razcepa reke Sevier v dolino Tropic. Vseeno pa jih je leta 1903 prizadela huda suša in pomanjkanje hrane zaradi spremembe podnebja, deloma pa zaradi opustošenja pašnikov vsled pretirane paše. V začetku dvajsetih let prejšnjega stoletja je območje privabljal vse več obiskovalcev, kar je poleg pretirane paše vzpodbudilo prizadevanja za zavarovanje območja. Leta 1923 je ameriški predsednik podpisal ukaz o vzpostavitvi naravnega spomenika (*national monument*), naslednje leto pa je to potrdil še kongres in s tem je območje okrog kanjona prešlo v državno last. Leta 1928 je bilo območje povišano v narodni park (*national park*).

Geografske značilnosti

Park leži okrog 80 km severovzhodno od parka Zion in nekaj 100 km severno od mogočnega Grand Canyon. Ima okrog 300 m višjo nadmorsko višino od parka Zion in približno enako kot Grand Canyon. Podnebje je hladno, več kot v nižji okolici je tudi padavin. Park

je del Koloradske planote, zavzema pa še del planote Paunsaugunt - zahodno od enako imenovanega preloma (*paunsaugunt* je beseda staroselcev Paiute za 'bobrov dom').

Kanjon ni delo rečne erozije, zato v geografsko-tehničnem smislu ni pravi kanjon. Je delo zadnješke erozije (angl. headward erosion) v kenozojskih kamninah planote Paunsaugunt, ki je izoblikovala velik amfiteater (9). Selektivna erozija je oblikovala krhke, do 60 m visoke barvite stolpiče, ki se imenujejo huduji (angl. hoodoo). Niz amfiteatrov se vrsti v dolžini več kot 30 km. Največji je Bryceov amfiteater, ki je 5 km dolg, 4 km širok in 240 m globok. Danes teče po dnu parka reka Paria s pritoki, ki še vedno vrezujejo struge v planoto Paunsaugunt. Za park je značilno v splošnem sušnejše podnebje: manj padavin v dnu, in več na obrobju. Zaradi velike nadmorske višine je pozimi v glavnem sneg. Največ padavin, 480 mm, je januarja. Temperaturna nihanja so velika, januarja so povprečne temperature med -12 in +3 °C, julija pa tudi do 30 °C.

Geološke značilnosti

V parku razkrite kamninske plasti in formacije so del velikega stopnišča (*Grand Staircase*). Najstarejše kamnine te supersekvece so razkrite v Velikem kanjonu, srednje stare v parku Zion, najmlajše pa v kanjonu Bryce (slika 3).

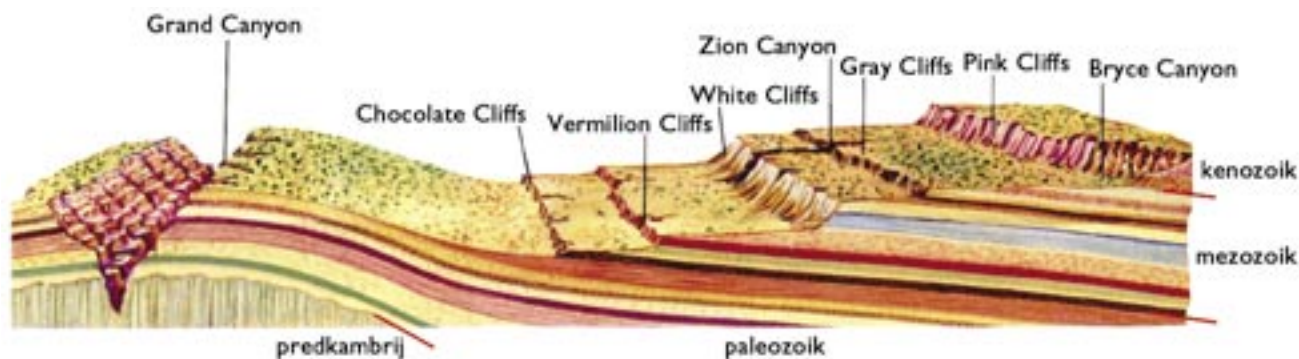
Nastajanje površja

Severna Amerika je bila v času krede razdeljena v vzhodni del, kjer je prevladovalo gorovje Apalači, na zahodu pa je z gubanjem in orogenezo *Sevier* (140

do 50 milijonov let nazaj) Skalno gorovje šele nastajalo. Bryceov kanjon je bil tedaj na meji morja in kopnega, zato se izmenjujejo kopenske in morske usedline. Geološko zgodovino je relativno enostavno rekonstruirati, saj so kamninske plasti večinoma ohranile prvotni položaj. Poglejmo nekaj značilnosti (2, 4, 6, 8, 10).

Formacije v Bryceovem kanjonu

Spodnja, najstarejša plast je iz konglomerata, meljevca in s fosili bogatega peščenjaka, ki ga imenujejo *Dakota Sandstone*. Do 90 m debela plast je bila odložena v toplih, plitvih vodah izmenjujočega in umikajočega se krednega morja. V teh plasteh so našli bogate ostanke okamnelega lesa, školjk in premoga. V Bryceovem kanjonu se ta formacija vidi v dolini Paria Valley, kjer gre za sprijet peščenjak, ki se je nabiral na obalah in v lagunah, v močvirjih pa je nastajal premog. Plast leži na starejših jurskih plasteh, ki pa v parku niso razkrite. Nad formacijo Dakota so se nabrale usedline iz mirnejšega in globljšega tropskega morja. Rezultat je s fosili amoniti izjemno bogat siv in črn skrilavec v debelini 300 m. Razkrit je v amfiteatru Paria, kjer gre za neporasel *badland*. Z umikanjem morja na vzhod in jug je nastala 520 m debela skladovnica *Straight Cliffs Formation*. Danes je erozija te rumeno-sive plasti spremenila v izjemno strme stene. V nižjih plasteh kamnine so našli tudi fosilne zobe morskega psa. Z nadaljnjim umikanjem morja se je povečevala erozija, hkrati pa tudi rečno nanašanje. Nastala je 210 m debela skladovnica skrilavcev in peščenjaka *Wahweap Formation*. Ta formacija je del *Gray Cliffs* 'sivih skal' v Velikem stopnišču. V njih so našli fosile hadrozavra. V naslednjem, zadnjem obdobju zgornje krede se je

Slika 3: Plasti formacije Veliko stopnišče (*Grand Staircase*) med Velikim in Bryceovim kanjonom (5).

Slika 4: Nastanek hudujev: od uravnave, preko pomola ali plavuti (*fin*) do okna v steni in stolpičev (*hoodoo*). Zaporedje vidimo tudi na sliki 5 od desne proti levi (5).

oblikovala obširna poplavna ravnica. Blato in pesek sta se sprijela v zeleni peščenjak in meljevec formacije *Kaiparowits*. Formacija je v Bryceovem kanjonu debela 30 m (*Canaan Peak*, *Pine Hollow*), drugod pa še bistveno več. Ob prehodu v paleocen sta začela nastajati še konglomerat in peščenjak.

V času zgornje krede in spodnjega paleocena se je začela laramijska gorotvorna faza (80 do 35 milj. let), ki se je za kratek čas ustavila v eocenu. Zajela je ves zahodni del današnje Severne Amerike in med drugim oblikovala Skalno gorovje. Zemljino površje se je gubalo in prelamljalo. Pri Bryceovem kanjonu je nastala antiklinala v vpadom kril 5° . Erozijska je z antiklinala odstranila večino prejšnjih plasti (*Straight Cliffs*, *Wahweap in Kaiparowits*), na te pa se je naložila nova plast *Claron Formation*. Spodnje plasti in plasti te formacije so nekonformne, to je nezvezne. Gre za usedline iz sistema mrzlih rek in jezer, ki so se znova razširili na tem območju pred 63 do 40 milijoni let (od paleocena do eocena). Usedal se je različen material glede na globino vode in glede na spreminjanje obalne črte in z njo delte rek. Ob tisočletnih letnih poplavah je območje prekrila debela plast blata, prodnikov in peska. Med poplavnimi obdobji so v te nanose reke vrezovale svoje struge. Z oksidacijo železa v blatu in skrilavcih se je prst preobrazila v hematit, ki je v formaciji *Claron* viden kot rdečakasta plast (*Pink Cliffs*). V globljih vodah se je odlagal čistejši apnenec, ki se je pozneje vrnil med peščenjak, to plast danes imenujejo *White Member*.

Formacija *Claron* je v celoti debela 210 m in je odločilnega pomena za oblikovanje hudujev, saj so ti skoraj izključno nastali v njenih plasteh. V neodpornih kamninah *Pink Cliffs* v *badlandu* so se oblikovali prostostoječi stolpiči ali huduji, iz bolj odpornih kamnin *White Cliffs* oziroma *White Member* pa so nastali monoliti.

Rožnata barva kamnin je posledica prisotnosti železovega oksida in mangana. Oblikovali so se tudi loki, naravni mostovi, zidovi in okna. Huduje gradijo mehke usedline, prekrite z odpornejšimi kamninami, ki tako ščitijo nižje dele stolpičev. Bryceov kanjon je območje z največjo zgostitvijo hudujev na svetu.

Rob parka je doseglo tudi vulkansko delovanje (*Marysvale volcanics*), ki je bilo živahno pred 34 do 31 milijoni let. Vulkanski pepel in lavo so našli manj kot 30 km severozahodno od parka. Verjetno je bil vulkanski material odložen tudi na območju parka, a je bil pozneje erodiran. V poznejših geoloških obdobjih so bližnji vulkani bruhalo dacit, andezit, pepel in alkalni riolit. Vse vulkansko delovanje se je končalo pred okrog pol milijona let. Zaradi vulkanskega delovanja in kopičenja kamnin se je površje začelo ugrezati in prelamljati. Med drugim je nastala tudi Bryceova sinklinala. Oblikovanje visoke planote se je bolj ali manj končalo konec terciarja.

V parku so tako tudi mlajše, oligocenske in miocenske usedline, na primer do nekaj 10 m debeli formaciji *Boat Mesa Conglomerate* in *Sevier River Formation*, a ju je erozijska, ki se je znova okrepila po dvigu in prelamljanju Koloradske planote pred 15 do 10 milijoni let, skoraj v celoti odstranila. V miocenu, pred 15 milijoni let, so se namreč povečali zemeljski pritiski na območju *Basin and Range* iz smeri Nevade. Ti pritiski so razbili do tedaj enotno Koloradsko planoto v devet manjših platojev. Zaradi raztegovanja planote v vzhodno-zahodni smeri so se obnovili ali pa znova aktivirali *normalni* prelomi: nekatera območja so se dvigovala, druga spuščala in nastajale so doline. Tako se je ob dveh prelomih glede na okolico, dolini Paria in Sevier, za 600 m dvignila planota *Paunsaugunt*. Celotna Koloradska planota se je tedaj s skoraj morske gladine dvignila v višino več kot

1000 m; z izjemo vodne mreže je bila planota skoraj dokončno oblikovana. Vodna mreža Koloradske planote se je začela temeljito spreminjati z nastankom Kalifornijskega zaliva. Reka Kolorado je do novega zaliva poiskala bližnjico, s čimer se je zelo povečalo njeno vrezovanje in ustvarjanje kanjonske pokrajine. S poglobljanjem Kolorada se je povečala tudi moč pritokov, ki so začeli tudi zadenjsko erodirati. Tak primer je reka Paria, ki je s to obliko erozije ustvarila Parijski amfiteater kot celoto, izbirna erozija in zmrzal pa sta v njem izoblikovala huduje.

Nastanek hudujev

Največja znamenitost Bryceovega kanjona so gotovo že omenjeni huduji. S tem imenom poimenujejo vse stebrom ali konicam podobne tvorbe, ki štrlijo s tal v pokrajinah, ki spominjajo na *badland*. V ZDA jih najdemo zlasti na dveh območjih: na manjšem območju tako imenovanih visokih planot Koloradske planote, kamor sodi tudi obravnavani kanjon, in *badlandu* Severnih velikih planjav. Njihova največja zgostitev je ravno na obravnavanem območju.

Razlika med huduji in stolpi ali stebri je v tem, da so prvi neenako debeli, kar spominja na obliko staroselskih totemov, drugi pa lahko imajo tudi bolj stožčasto in poglajeno obliko. Huduji v Bryceovem kanjonu so visoki od metra, dveh pa vse do 30 ali več metrov.

Stolpiči so se izoblikovali v usedlinah, kjer se menjavajo bolj in manj odporne kamninske plasti.

Večina hudujev je nastala v rožnatem členu (*Pink Member*) formacije *Claron*, ki jo gradi v glavnem mehak in neodporen apnenec. Huduje oblikujeta zlasti zmrzal, ki je v Bryceovem kanjonu prisotna v okrog 200 dnevih, in v manjši meri delovanje tekoče vode. Zmrzal veča in širi razpoke, deževnica, ki vsebuje ogljikovo kislino pa kemično raztaplja apnenec. Zmrzal hitreje deluje zlasti na navpične razpoke, ki so že naravno prisotni v tem apnencu. Kemično preperevanje zaobli robove stolpičev in jim da kepast ali kopast videz. Na kemično preperevanje so bolj odporne vmesne plasti muljevca in meljevca, zlasti pa so pred erozijo zaščiteni tisti huduji, ki imajo vrhnji del iz bolj odpornega dolomita.

Slika 5: Huduji na različnih stopnjah oblikovanosti (foto: Anton Polšak).

Slika 6: Jame (spodjede) na robu Bryceovega kanjona so delo preperevanja in kemičnega raztapljanja v različno odpornih kamninah (foto: Anton Poljšak).

Poleg kemičnega delovanja je voda pomembna tudi za odnašanje preperine in dolbenje tesni ali soteski med vrstami hudujev, ki jih s tem dodatno razgali ali loči od drugih. Soteske nastajajo v glavnem med skalnimi pomoli v obliki ribje plavuti (angl. fin), kjer lahko voda sproti odnaša preperelo gradivo in nato še dodatno pogloblja strugo. Zlasti poleti so močni nalivi tipa monsunskih neviht, ki v veliki meri odnesejo preperel material v reko Pario in njene pritoke.

Posebnost kanjona so jame ali spodjede v vrhnjem, robnem delu pobočja (slika 6). Vse jame se pojavljajo v eni sami plasti svetlega peščenjaka in to v nizu oziroma v vrsti. Najprej nastanejo plitve izdoline (nekakšni spodmoli in jame), ki se nato poglobijo v okna. Proces se začne s pronicanjem vode skozi razpoke v odpornejši vrhnji plasti, nato pa v prepustnem peščenjaku pronica do roba klifa. Vlaga spotoma raztaplja karbonatno vezivo in peščenjak počasi razpada v pesek. Robna vdolbina se s tem pogloblja. Razpadel material se, v kolikor ga ne odplakne padavinska voda, nabira ob vznožju jam. Ko nad jamami nastanejo oboki, dobi pojav videz vzidanih oken. Tudi

v tem primeru varuje zgornji okenski lok pred zrušitvijo vrhnja odpornejša kamnina. Nekoliko drugače nastajajo okna v ozkih stenah oziroma pomolih v samem amfiteatru. Vzroki nastanka so podobni kot pri hudujih, le da je v tem primeru razpadanje spodnjih, manj odpornih plasti še hitrejše, majhna debelina sten pa povzroča, da prej kot stolpič nastane luknja. V tem kanjonu merijo taka okna od 1 do 19 m.

Zaradi močne erozije in preperevanja huduji ne trajajo dolgo. Izračunali so, da napreduje erozija 0,6 do 1,3 m na 100 let. Če se bo zadenjska erozija nadaljevala, se bo kanjon v približno treh milijonih let premaknil vse do vzhodnega povirja reke Sevier. S tem bi se zgodila pretočitev, več vode pa bi okrepilo globinsko erozijo, ki bi začela ustvarjati namesto hudujev klasično obliko "V" doline s strmimi stenami. To dogajanje lahko zaslutimo že danes v kanjonu *Water Canyon*. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so naseljenci namreč naredili kanal med vzhodnim krakom reke Sevier in reko Pario, ki je s tem prerezal del območja, okrepljena erozija pa je v tem času že uničila tamkajšnje huduje.

Prsti

Razmere za nastanek prsti so neugodne. Razloga sta precejšnje odnašanje preperelega gradiva ter degradacija prsti v preteklosti, do katere je prišlo zaradi sekanja gozdov in pretirane paše. Kot posebnost je potrebno izpostaviti preperelino, ki jo ponekod pokriva črna, kepasta, zelo počasi rastoča kolonija kriptobiotskega prstenega sloja (crypto = skrit, biota = živ(ljenje)). To je mešanica lišajev, alg, gliv in cianobakterij. Organizmi so značilni za suha in polsuha območja. Vrhnji plasti prsti dajejo temnejšo barvo in lepijo prsteno-mineralne delce v kompaktno maso. Tako nastane precej trdna skorja, ki ima pomembno vlogo pri varovanju površja pred erozijo, poleg tega zadržuje vlago. Druga, še pomembnejša vloga cianobakterij pa je, da vežejo atmosferski dušik in ga spreminjajo v obliko, ki je dostopna višje razvitim rastlinam (dušikov cikel). Ta proces so sposobni opravljati tudi nekateri lišaji. Varovanje tega sloja je pomembno tudi zaradi tega, ker se zelo počasi obnavlja.

Rastlinstvo in živalstvo

Gozdovi in travniki Bryceovega parka omogočajo obstoj različnih habitatov za različne živali od ptic in malih sesalcev do lisic, risov, pum in črnega medveda. Mulasti jelen je najpogostejša velika divjad. Los in rogata antilopa, ki sta bila na območje na novo naseljena, se v parku pojavljata le občasno. V parku se ustavi več kot 160 vrst ptic, med njimi tudi hudournik in lastovka. Večina ptic je selivk, ptice stalnice pa so šoja, krokar, brglez, orel in sova. Pozimi se tudi velika divjad (mulasti jelen, puma in kojot) pomakne v nižje predele. Talna veverica in svizec tod prezimata.

V parku so se glede na nadmorsko višino oblikovali naslednji rastlinski pasovi:

1. Najnižja območja v parku poraščajo pritlikavi gozdovi pinjonskega bora (*Pinus edulis*) in brina, zlasti skalnogorskega (*Juniperus scopulorum*), vmes pa vrsta manzanite – iz rodu *Arctostaphylos* (slika 11), vrsta šmarne hrušice in antilopski grenki čopič (*Purshia tridentata*). Ob rekah rastejo trepetlika (*Populus tremuloides*), breza (*Betula occidentalis*) in razne vrbe.
2. Gozdovi ponderoškega bora (*Pinus ponderosa*), modre jelke (*Picea pungens*) in duglazije (*Pseudotsuga menziesii*) poraščajo srednje višine.

3. Duglazija in bela jelka (*Abies concolor*) s trepetliko in Engelmanovo smreko (*Picea engelmannii*) sestavljajo gozdove na planoti Paunsaugunt. Na najbolj ostrih območjih raste upogibljivi (*Pinus flexilis*) in starinski dolgoživi bor (*Bristlecone Pine*, *Pinus longaeva*), na zgornji gozdni meji pa tudi grmičasti plazeči prstnik (*Potentilla fruticosa*).

Med drugimi rastlinami velja omeniti 5 do 7 cm visok endemit iz družine lopatic Bryce Canyon Paintbrush (*Castilleja revealii*), soroden in zaščiten wayominški ali ozkolistni čopič (*Castilleja linariifolia*), ogroženo skalno orlico (*Aquilegia scopulorum*) in zelo redko ploščato penstemono (*Penstemon bracteatus*).

Slika 7: Bryce Canyon porašča v vrhnjem delu ekstenzivni jelovoborov gozd. Bor z razgaljenimi koreninami dokazuje močno preperevanje in hitro umikanje pobočja (foto: Anton Polšak).

Turizem v Narodnem parku Bryce

Obiskovalca, povprečnega turista ali strokovnjaka, gotovo najbolj pritegne pogled na Bryceove hudiče od zgoraj, z razglednih točk. Od vsepovsod se odpira veličasten razgled. Človek se nehote sprašuje o nastanku teh nenavadnih reliefnih oblik. Izjemno zanimiva izkušnja bi bila tudi hoja po pobočjih in dnu amfiteatra. Geograf bi šele tako v celoti zadovoljil svojo vedoželjnost.

V parku je skupno okrog 80 km raznih poti - od tega 29 km cest, ki vodijo do 13 razglednih točk. Leta 2002 so v parku v poletnem času uvedli javni prevoz, leta 2004 pa so začeli posodablјati zastarelo cestno infrastrukturo (11). Posebej so označene pešpoti, po katerih hoja traja manj kot en dan, dve pa sta dvodnevni. Jasno je, da nekatere od njih zahtevajo pozimi ustrezno zimsko obutev, poleti pa je nujno poskrbeti za zadostne količine pitne vode. Pozimi je v parku možno smučanje na urejenih in neurejenih progah v skupni dolžini 32 km. Kot posebnost omenjamo tudi opazovanje zvezd. V parku je namreč zelo čist zrak, tako da lahko vidimo 140 km daleč v Arizono, ob posebno jasnih dnevih pa celo neverjetnih 320 km. Nočno nebo ima magnitudo 7.3, kar pomeni, da je eno najbolj temnih v Severni

Slika 8: Manzanita v snegu februarja 2008
(foto: Anton Polšak).

Ameriki. S prostim očesom lahko tam vidimo do 7.500 zvezd, medtem ko jih v povprečju vidimo le 2000. Ena od priljubljenih dejavnosti obiskovalcev je fotografiranje pokrajine, zlasti lepe so podobe pokrajine ob sončnem vzhodu in zahodu. Park je leta 2006 obiskalo 890.676 obiskovalcev (11), kar je precej manj kot v spektakularnem Velikem kanjonu (4.279.439 obiskovalcev). To je posledica bolj odmaknjene lege, a je park več kot vreden obiska.

Literatura

1. Annabelle Foes: Bryce Canyon National Park & The Grand Staircase. University of Akron, Geology Department. Medmrežje: <http://www.nature.nps.gov/geology/education/foos/bryce.pdf> (cit. 18. 3. 2008)
2. Geološka karta Brycovega kanjona: National Geologic Map Database, U.S. Geological Survey. Medmrežje: http://ngmdb.usgs.gov/ngm-bin/ILView.pl?sid=q24_10136_us_b.sid&vtype=b (cit. 23. 3. 2008)
3. Jurij, Kunaver, 2002: Koloradska planota in kanjonske pokrajine jugovzhodnega Utaha. Geografski obzornik, 49, 2, str. 3-8.
4. National Park Service, U.S. Department of the Interior: Bryce Canyon National Park, geology fieldnotes. Medmrežje: <http://www2.nature.nps.gov/geology/parks/brca/> (cit. 18. 3. 2008)
5. National Park Service, U.S. Department of the Interior: Bryce Canyon National Park, Utah (zloženka).
6. National Park Service, U.S. Department of the Interior: Bryce Canyon National Park, Utah. Medmrežje: <http://www.nps.gov/brca/index.htm> (cit. 10. 2. 2008)
7. Precision Windsports, Inc. Medmrežje: http://www.precisionwindsports.com/western_adventure.htm (cit. 24. 3. 2008)
8. Stratigraphy of Bryce Canyon National Park. Medmrežje: http://3dparks.wr.usgs.gov/coloradoplateau/bryce_strat.htm (cit. 4. 2. 2008)
9. Topografska karta osrednjega dela Bryceovega kanjona. Medmrežje: http://www.lib.utexas.edu/maps/national_parks/bryce_canyon.jpg (cit. 25. 3. 2008)
10. University of Illinois at Urbana-Champaign, Department of Geology. Medmrežje: http://ijolite.geology.uiuc.edu/05SprgClass/geo104/104%20Webfiles/104_Lectures/Lecture12/104_Lect12_Bryce_Canyon.pdf (cit. 18. 3. 2008)
11. Wikipedija, Bryce Canyon National Park. Medmrežje: http://en.wikipedia.org/wiki/Bryce_Canyon_National_Park (cit. 2. 4. 2008)

Geografski vidiki turističnega vrednotenja

sakralnih objektov v Istri

IZVLEČEK

Članek turistično vrednoti sakralne objekte na območju Istrske županije. Med razvitostjo turizma in uporabo sakralnih objektov v turistične namene obstaja korelacija. Cerkve na turistično razvitejši obali so bolj vpete v turistični promet, tiste v notranjosti polotoka pa imajo pomembnejšo vlogo v tamkajšnji turistični ponudbi.

Ključne besede:

geografija turizma, Istra, turistično vrednotenje, Poreško-puljska škofija, sakralni objekti.

ABSTRACT

Geographical Aspects Of Istrian Sacral Buildings Tourist Valorisation

The article presents a tourist valorisation of sacral buildings in Istria. According to research, the existence of correlation between overall tourism development in Istria and tourist valorization of sacral buildings is obvious. Geographically speaking, churches situated in highly developed coastal area are more included in the tourist business, on the other hand, inland churches have a more important role in the tourist offer.

Key words:

Geography of tourism, Istria, tourist valorisation, diocese of Poreč and Pula, sacral buildings.

Avtor besedila:

mag. DANIEL BOGEŠIĆ, prof. geografije in zgodovine
Pazinski kolegij – klasična gimnazija, Pazin
E-pošta: daniel.bogestic@pazinski-kolegij.hr

Prevod: PRIMOŽ PIPAN, GIAM ZRC SAZU

Avtorja fotografij:

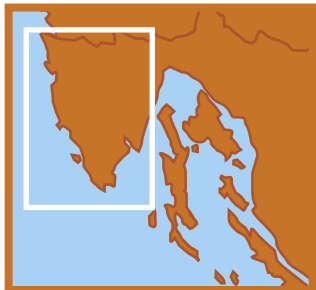
DANIEL BOGEŠIĆ, PRIMOŽ PIPAN

COBISS I.04 strokovni članek

Sakralni objekti so zgradbe, ki so bile prvotno načrtovane in namenjene za javno bogoslužje skupinam vernikov.

Sakralni objekti so zaradi tipičnih arhitekturnih potez ter praviloma velikih dimenzij in specifične lokacije zelo markanten element v pokrajini. Z geografskega vidika jih lahko obravnavamo kot element kulturne pokrajine, ki je rezultat kompleksnega prepletanja religije, družbe in geografskega prostora. Kljub navedenemu problematika sakralnih objektov z geografskega vidika še ni bila podrobneje obravnavana.

V turistični ponudbi imajo sakralni objekti lahko receptivno in/ali atraktivno funkcijo. Na njihovo turistično vrednotenje vplivajo njihova kulturna, zgodovinska in umetniška privlačnost, ob tem pa ne smemo pozabiti, da naj bi bila njihova turistična vloga drugotnega pomena, za primarno, religiozno funkcijo. Med dejavnike turističnega vrednotenja sakralnih objektov spadajo turistično povpraševanje, verske skupnosti, ki nastopajo v vlogi lastnika objekta, zakonska določila, turistična politika, turistično oglaševanje, raven razvitosti turizma.

Število in geografska razporeditev cerkva v Istrski županiji

Na območju Istrske županije je 549 sakralnih objektov od katerih je 547 katoliških. Dva srbsko-pravoslavna objekta sta nastala s preureditvijo katoliških v 16. in 18. st. Število in razporeditev cerkva je v tesni povezavi s številom, velikostjo, lego in zgodovinskim razvojem naselij. Znotraj naselij je 75 % cerkva, na bližnjih pokopališčih pa 15 %. Čeprav je v podeželskih naseljih kar 87 % cerkva, imajo največ cerkva naselja Rovinj, Pulj in Vodnjan. Največ jih je v severozahodni in severni Istri, tiste izven naselij pa so najštevilčnejše na jugozahodnem delu polotoka. Za pokrajinski izgled Istre so značilna akropolska naselja umeščena na vrhovih vzpetin, kjer osrednji položaj najpogosteje zavzemajo župnijske cerkve. Tovrstna topografska razporeditev izraža večstoletno dominacijo religije in Cerkve kot institucije v družbenem življenju Istre.

Kulturno-zgodovinski in verski pomen cerkva

Cerkve so bile zgrajene ali dograjene skoraj v vseh glavnih evropskih arhitekturnih stilih. Zastopane so tako zgodnjekrščanske bazilike, kot sodobne arhitektonske izvedbe.

Večstoletna politično-teritorialna razdeljenost polotoka med Beneško republiko in Avstrijo se kaže v prepletanju mediteranskega in srednjeevropskega civilizacijskega okvira.

29 % cerkva na območju županije ima status kulturnega spomenika ali so kako drugače zaščitene na ravni mest in podeželskih naselij. Evfrazijeva bazilika v Poreču je uvrščena na seznam svetovne dediščine UNESCO.

K cerkvam spada še mnogo inventarja in liturgičnih predmetov, kjer imajo še poseben verski pomen številne relikvije. Specifičnost istrske sakralne dediščine predstavljajo poleg fresk še glagoljaški napisi, ki jih je največ v cerkvah v notranjosti Istre.

Slika 1: Mozaik nad vhodom v atrij Evfrazijeve bazilike v Poreču (foto: Primož Pipan).

Slika 2: Glagoljaški napis na zidu cerkve sv. Bartula v Roču
(foto: Daniel Bogešič).

Odnos katoliške cerkve do turističnega vrednotenja sakralnih objektov

Ker o načinu turističnega vrednotenja sakralnih objektov v prvi vrsti odloča njihov lastnik, je pomembno, da katoliška cerkev izraža pozitivno stališče do turizma.

To je razvidno iz številnih dokumentov med katerimi zlasti izstopajo mnogi iz časa drugega Vatikanskega koncila (1962-1965). Cerkev gleda na sakralne objekte predvsem z vidika duhovne oskrbe turistov. Glede na vse večje število estetsko motiviranih obiskov in v ozgib "muzejifikaciji", postaja vedno bolj pomembna tudi dostopnost sakralnih objektov izven časa predvidenega za verske obrede.

Hrvaška škofovska konferenca je za koordinacijo duhovne oskrbe turistov maja 2005 ustanovila Odbor za duhovno oskrbo turistov. Odbor skrbi za izdajanje priložnostnih plakatov, kjer so poleg dobrodošlice še navodila za dostojno obnašanje, urnik bogoslužja in informacije o kulturno-zgodovinskem pomenu posameznih cerkva. Odbor sodeluje s Hrvaško turistično organizacijo tudi pri tiskanju promocijskih materialov o duhovni ponudbi za turiste. Skupaj financirata čuvaje v cerkvah. V Poreško-puljski škofiji je škof za problematiko turističnega vrednotenja sakralnih objektov zadolžil celo posebnega delegata za duhovno oskrbo turistov.

Anketa o turističnem vrednotenju cerkva

Tako Poreško-puljska škofija kot Turistična skupnost Istrske županije ne vodita nobenih posebnih evidenc s podatki o kvantitativnih in kvalitativnih značilnostih turističnega vrednotenja sakralnih objektov v Istri. Ker pristojnosti za skrb za sakralne objekte škof ordinarij navadno zaupa župnikom, velja prepričanje, da bi morali biti ravno slednji najbolj relevanten vir za informacije v zvezi s tem. 7. 3. 2005 je bila s škofovim dovoljenjem na rednem srečanju duhovnikov v Pazinu izvedena anketa med župniki Poreško-puljske škofije. Z njimi je bilo opravljenih tudi več posameznih razgovorov. Do 25. 5. istega leta je anketo izpolnilo in vrnilo 39 župnikov, kar znaša 58 % od skupno 67 aktivnih župnikov. Anketiranci upravljajo z 52 od skupno 134 župnijami v škofiji. Odgovorni so za 232 sakralnih objektov kar je 43 % vseh v škofiji. Anketa je zajela 68 % obalnih župnij in 29 % župnij v notranjosti Istre.

Turistična ponudba v župnijah Poreško-puljske škofije

Cilj prvega dela ankete je bil ugotavljanje kvantitativnih in kvalitativnih značilnosti turistične ponudbe v župnijah Poreško-puljske škofije. Na vprašanje o verskih obredih, ki so na voljo turistom, so župniki navedli predvsem svete maše. Dodatnega pastoralnega programa za turiste ni. Ob prisotnosti tujih turistov se v vseh 23 obalnih župnijah določen del svete maše izvaja v tujem jeziku. V 9 župnijah se del maše izvaja v italijanskem jeziku za pripadnike narodne manjšine. To prinaša dodatno turistično vrednost, saj je 20 % tujih turistov Italijanov. Maše za skupine turistov v drugih tujih jezikih so redkost. Župniki to pojasnjujejo z željo večine tujih turistov, da bi bogoslužju prisostvovali skupaj z domačimi verniki. Turistični vodniki po župniji ali po kakšni izmed cerkva v njej, so na voljo v dobri tretjini anketiranih župnij, od katerih je polovica obalnih. Verska literatura v tujih jezikih je na voljo v komaj 15 % anketiranih župnij, od katerih je 7 % obalnih. Izvirni sakralni spominki so redkost, saj jih turisti lahko kupijo le v Poreču in Rovinju.

Katere cerkve turisti obiskujejo in zakaj?

Na osnovi ocen župnikov je bilo turistično ovrednotenih 73 cerkva, kar je tretjina vseh na območju, ki ga je zajela anketa. Polovica od njih ima status župnijskih cerkva, 56 % pa jih leži v župnijah v notranjosti Istre. Anketiranci kar v 85 % primerih ocenjujejo, da je glavni motiv turističnega obiska v cerkvah materialna dediščina, še posebno freske. Med ovrednotenimi cerkvami jih je 21 registriranih kot kulturni spomenik v sklopu nepremične kulturne dediščine, kar znaša 34 % od skupnega števila zaščitenih cerkva na preučevanem območju. Z vidika fizične dostopnosti je 41 % cerkva, ki jih obiskujejo turisti, stalno zaklenjenih. Ključ je mogoče dobiti pri župniku ali pri lokalnem prebivalstvu. Četrtnina ovrednotenih cerkva, v glavnem so to župnijske cerkve, je odprtih za obiskovalce skozi celo leto. Dodatna četrtnina jih je za obiskovalce odprtih le v času maš. Te vsakodnevno potekajo v 40 % cerkva, večinoma v župnijskih. Urniki bogoslužja so drugod različni, v 15 % cerkva pa se le to ne izvaja več. V 22 % cerkva se del maše izvaja v tujem jeziku, naj-

pogosteje v italijanščini. V 14 % cerkva se izvajajo tudi zasebne maše v tujem jeziku. Oba primera se nanašata na cerkve v obalnem območju. Cerkve se uporabljajo tudi v profane namene. V dobri četrtini od njih se občasno izvajajo koncerti. Tudi tu prednačijo cerkve v obalnem območju. Funkcijo turističnih razgledišč imajo le trije cerkveni zvoniki in sicer v Rovinju, Vrsarju in Labinu. Šest obalnih cerkva je preurejenih v umetniške galerije.

Struktura obiskovalcev

Ker je ocena letnega števila obiskovalcev cerkva na voljo le za 41 % anketiranih župnij, je težko sprejeti relevantne zaključke. Vsekakor so najbolj obiskane župnijske cerkve v turističnih obalnih predelih. Na prvem mestu vodi župnija Poreč, kjer letno število obiskovalcev Evfrazijeve bazilike tamkajšnji župnik ocenjuje na 70.000. Število obiskovalcev je v korelaciji s skupnim številom turistov, ki obišejo določeno mesto. Na turistično vrednotenje sakralnih objektov ugodno vpliva njihov položaj glede na prometno infrastrukturo, turistične tokove, gosto naseljena in

Slika 3: Cerkev sv. Evfemije na vrhu vzpetine daje značilno podobo Rovinju (foto: Daniel Bogešič).

Slika 4: Evfrazijeva bazilika v Poreču leži na severni priobalni strani polotoka (foto: Primož Pipan).

gospodarsko razvita območja ter turistično privlačna in razvita sosednja območja. Še posebno je pomembno gosto cestno omrežje. Primer cerkvice sv. Germana v narodnem parku Brioni potrjuje, da ima pozitiven vpliv na velikost obiska tudi lokacija sakralnih objektov znotraj ali v bližini zavarovanih naravnih območij. Po ocenah med obiskovalci prevladujejo Italijani in Nemci, sledijo Avstrijci in Slovenci, kar sovpada s strukturo turistov, ki obiskujejo županijo v celoti. Glede na starostno strukturo prevladujejo srednje in starejše generacije. Enako so zastopane organizirane skupine in individualni obiskovalci. Obiski so najštevilčnejši v času poletne sezone z manj izraženimi razlikami med posameznimi letnimi časi v notranjosti Istre. Največje število obiskov je ob nedeljah, za veliko noč, Marijino vnebovzetje ter ob praznikih svetnikov in zaščitnikov posameznih župnij. V 77 % župnij so anketiranci ocenili, da se turisti redko ali se sploh ne vključujejo v verske obrede. Estetska in kulturno zgodovinska funkcija cerkva v istrskem turizmu nedvomno prekaša njihovo bogoslužno funkcijo. Na vprašanje, kako ocenjujejo zastopanost posameznih oblik turizma na območju svojih župnij, je 30 anketirancev navedlo izletniški turizem, 24 kopalniški turizem,

7 turizem na podeželju. Le 2 anketiranci nista navedla ničesar. Takšni odgovori potrjujejo splošno znano dejstvo o visoki stopnji razvitosti turizma na območju Istrske županije.

Prostorski učinki

V 58 % anketiranih župnij ni bilo izpostavljenih nobenih sprememb z vidika prostorskih učinkov pri turističnem vrednotenju sakralnih objektov. Od tistih, v katerih so bile evidentirane spremembe, jih je večina na zahodni obali. Najpogosteje je bilo navedeno obnavljanje in urejanje okolice, medtem ko je bilo onesnaženje, hrup in nedostojno oblačenje zaznano le v 10 % župnij. V 48 % župnij naj ne bi bilo zaradi turizma nobenih sprememb v okolici cerkva. Opažene spremembe se zopet pojavljajo na obali. 46 % župnij je kot najpomembnejše v pozitivnem smislu navedlo urejanje okolice, izpostavilo je asfaltiranje cest, nameščanje kontejnerjev za odpadke ter odpiranje novih trgovin. Problem onesnaženosti je izpostavljen le v 6 % župnij. V turistični sezoni zlasti v večjih turističnih središčih na zahodni obali prihaja do povečanja

števila obiskovalcev v sakralnih objektih. Primera Dekumanove ulice v Poreču in Grisie v Rovinju potrjujeta, da to spodbuja odpiranje številnih gostinskih in trgovskih objektov in adaptiranje zgradb.

Sakralni objekti v turistični politiki in oglaševanju

V obdobju najbolj dinamične faze razvoja istrskega turizma od začetka 60. do konca 80. let 20. stoletja se je komunistični režim trudil marginalizirati verske vsebine v turistični ponudbi in oglaševanju. Z vzpostavitvijo demokracije in svobodnega podjetništva v začetku 90. let je bila omogočena večja svoboda veroizpovedi, turističnim podjetjem pa je bilo prepuščeno, da sama odločajo o vključevanju verskih vsebin v svojo ponudbo. Raziskava je pokazala, da v projektih in programih, ki jih izvajata Turistična skupnost in Upravni oddelek za turizem in trgovino Istrske županije, sakralni objekti še vedno zavzemajo marginalno mesto. Tudi v delovnem gradivu Načrt razvoja istrskega turizma 2002-2010 so sakralni objekti redko omenjeni, pa še to le kot estetske zanimivosti (cerkveni zvoniki). Nihče od načrtovalcev turističnega razvoja v sakralnih objektih ne vidi potencialnih faktorjev za razvoj raznih oblik turizma. Gradnje morebitnih novih sakralnih objektov za potrebe turistov-vernikov ne omenjata ne Načrt razvoja istrskega turizma 2002-2010 niti Prostorski plan županije. Vendarle pa sta leta 2002 Istrska županija in Poreško-puljska škofija ustanovili Ustanovo za ohranjanje in obnovo sakralne spomeniške dediščine.

Ker razvoj interneta omogoča novo in kvalitetnejšo možnost turistične promocije, je raziskava analizirala tudi način predstavitve sakralnih objektov na obstoječih uradnih spletnih straneh mestnih turističnih skupnosti v Istri (zaključeno 1. 7. 2005). Uradne spletne strani obstajajo za 20 od skupno 30 turističnih skupnosti. Prikazujejo 133 cerkva, kar je okoli 35 % od skupnega števila vseh cerkva na območju turističnih skupnosti s spletnimi stranmi in komaj 24 % od vsega števila istrskih cerkva. Najštevilčnejše so cerkve iz notranje Istre, medtem ko je na spletnih straneh turističnih skupnosti z zahodne obale predstavljeno le 12 cerkva, kar je manj kot 25 %.

Geografija in turistično vrednotenje cerkva v Istri

Najpomembnejši dejavnik turističnega vrednotenja sakralnih objektov v Istrski županiji je trenutna visoka stopnja turističnega razvoja. Z 2.5 milijona turistov in okoli 16 milijonov nočitev županija ustvari 1/3 turističnega prometa Hrvaške (2003). Ker stik vode in kopnega predstavlja najpomembnejši atraktivni dejavnik razvoja turizma, je razumljivo, da so sakralni objekti bližje morja in kopaljšč močnejše vključeni v turistično ponudbo kot tisti v notranjosti. Na območju Poreča, Rovinja in še pet obalnih turističnih skupnosti, kjer se ustvari 30 % turističnih nočitev v županiji, se nahaja le 14 % istrskih cerkva. Na območju kempov, kjer je 47 % nastanitvenih kapacitet, ni niti ene cerkve, v turističnih naseljih pa je edina izjema kapelica v Zeleni laguni, kjer je tudi razgledna točka.

Slika 5: Cerkev sv. Foške v Vrsarju s poletno rezidenco poreškega nadškofa leži znotraj nekdanjega kaštela (foto: Daniel Bogešič).

Anketa je pokazala, da na turistično vrednotenje sakralnih objektov pozitivno vplivajo tudi vremenske razmere, še posebno v času poletne turistične sezone. V deževnih dneh se namreč številni turisti odločajo za ekskurzije v notranjost polotoka.

Slika 6: Evfrazijeva bazilika v Poreču, ki je uvrščena na seznam svetovne dediščine UNESCO je najbolj obiskana sakralna turistična znamenitost v Istrski županiji (foto: Primož Pipan).

Pomembno vlogo v turističnem vrednotenju cerkva ima prometna dostopnost. Obstoječa prometna mreža predstavlja dober predpogoj za vrednotenje in omogoča dostopnost do skoraj vseh istrskih cerkva. Pri tem imajo veliko vlogo turistični kažipotni. Rezultati raziskave kažejo, da imajo prometno dostopnejše cerkve, med katerimi izstopajo župnijske cerkve v središču naselij, večje število obiskov. Na turistično vrednotenje pozitivno vpliva tudi položaj cerkva znotraj zaščitenih urbanih ali podeželskih območij, kakor tudi zavarovanih območij narave.

Prespektive za prihodnji razvoj

Kvalitetno vključevanje sakralnih objektov v turistično ponudbo Istre je možno uresničevati samo s sodelovanjem Poreško-puljske škofije, Istrske županije in Turistične skupnosti Istrske županije. Njihovo integralno vključevanje v turistično ponudbo predstavlja eno od možnosti za prostorsko enakomernejši razvoja županije, še posebno njene slabše razvite notranjosti.

Pri tem nimamo v mislih samo gospodarskega razvoja, temveč tudi bogatenje kulturne in do sedaj manj poudarjene duhovne in verske ponudbe istrskega turizma. Turistični razvoj, ki temelji izključno na gospodarskih kriterijih, pogosto vodi k pretirani komercializaciji turistične ponudbe. Ta namreč ne more v popolnosti zadovoljiti potreb in motivov gostov.

Literatura

1. Bogešič, D., 2006.: Geografski aspekt turističke valorizacije sakralnih objekata u Istri, magistrski rad, Zagreb.
2. Brice, J., Busby, G., Brunt, P., 2003.: Engleski ruralni crkveni turizam: tipologija posjetitelja, Acta turistica, Vol. 15, No. 2, str: 144-162.
3. Busby, G., 2002.: Kornvalsko crkveno naslijeđe – sastavni dio destinacije, Turizam, God. 50, br. 4, str. 386.
4. Dallen, T., 2002.: Sacred joureys: religious heritage and tourism, Tourism recreation research, Vol. 27, No. 2, str. 3-6.
5. Hitrec, T., 1990.: Vjerski turizam: razvitak – obilježja – perspektive, Acta turistica, Vol. 2, No. 1, str. 9-49.
6. Jackson, R. H., Hudman, L., 1995.: Pilgrimage tourism and english cathedrals: the role of religion in travel, Revue de tourisme, Vol. 50, No. 4. str. 40-48.
7. Nolan, M. L., Nolan, S., 1989.: Christian Pilgrimage in Modern Western Europe, Chapel Hill and London University of North Carolina Press, str. 14-15.
8. Rinschede, G., 1992.: Forms of religious tourism, Annals of Tourism Research, Vol. 19, No. 1., str. 51-67
9. Robinson, H., 1976.: A geography of tourism, MacDonald and Evans, London, str. 172.
10. Vizjak, A., 1993.: Vjerski turizam u razvoju turizma u Hrvatskoj, Godišnjak hotelijerskog fakulteta u Opatiji, Hotelijerski fakultet, Opatija, str. 141-147.
11. Vukonić, B., 1990.: Turizam i religija – rasprava o njihovom suodnosu, Školska knjiga, Zagreb.

Klimatske spremembe

IZVLEČEK

Zaradi lege na relativno nizkih nadmorskih višinah bodo klimatske spremembe prav gotovo vplivale na zimsko-športni turizem v Sloveniji. Obstajajo sicer različne prilagoditvene strategije, mnoge izmed njih pa zaradi omejenih naravnih danosti v središčih zimsko-športne rekreacije in turizma v Sloveniji ni moč uporabiti. Zaradi tega bodo vplivi klimatskih sprememb za večino manjših središč pogubni, propad pa grozi tudi srednje velikim in velikim središčem, ki ne bodo imela dovolj raznovrstne ponudbe in jim bo zimska sezona še vedno predstavljala prioriteto. Nove priložnosti pa se gorskim turističnim središčem kažejo v razvoju celoletnega turizma.

Ključne besede:

klimatske spremembe, zimsko-športna središča, strategije prilagajanja, Slovenija.

ABSTRACT

Due to the lie at relatively low altitudes the climate change will definitely influence winter-sport tourism in Slovenia. There are different adaptation strategies but many of them cannot be used in the centres of winter-sport recreation and tourism in Slovenia, the reason for this being limited natural characteristics. Therefore, the influences of climate change will be devastating for the majority of small centres. Under threat are also middle size and big winter-sport centres which will not diversify their offer and to which winter season will still represent priority or greatest income. However, mountain tourist centres can see new opportunities in development of whole-year tourism.

Key words:

climate change, winter-sport centres, adaptation strategies, Slovenia.

Avtorica besedila in fotografij:

KATJA VRTAČNIK GARBAS, prof. angleškega jezika in geografije, mlada raziskovalka, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo, Ljubljana
E-pošta: katja_vrtacnik@yahoo.com

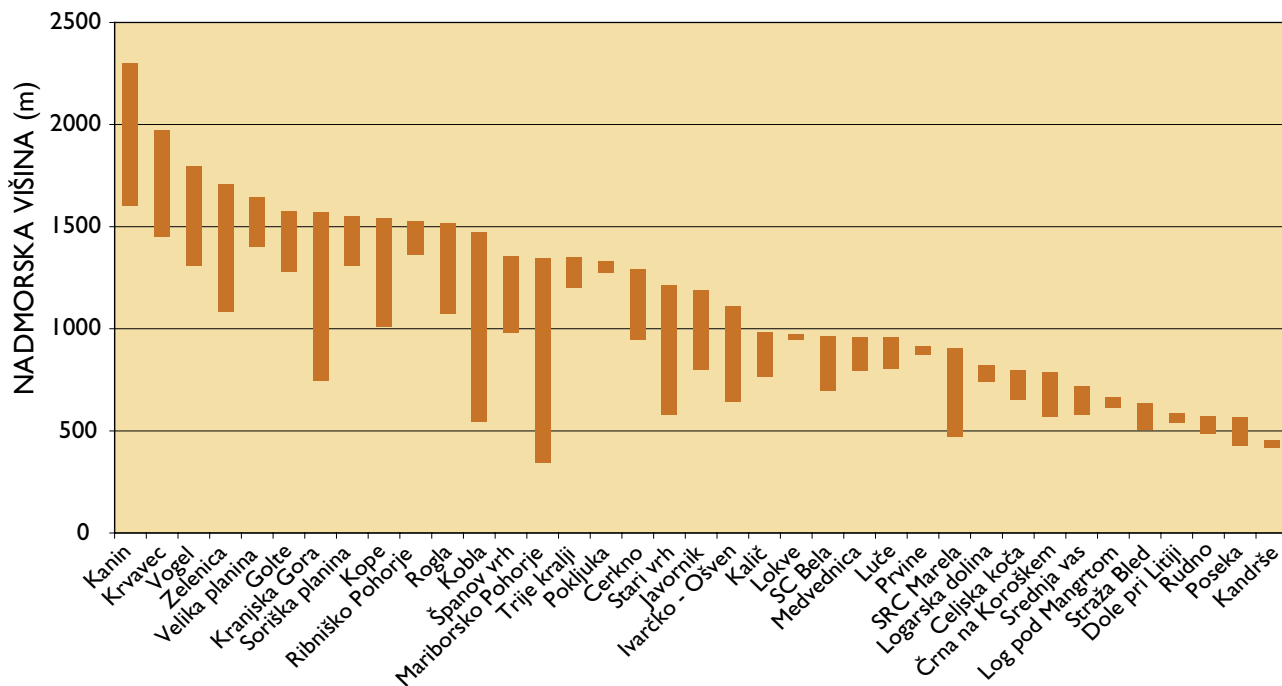
COBISS I.04 strokovni članek

Poguba ali priložnost za zimsko-športna središča v Sloveniji?

Klimatske spremembe zagotovo predstavljajo enega izmed največjih izzivov turistične industrije v prihodnosti. Vplivi klimatskih sprememb na turizem se že kažejo, trenutno najboljčutljivejši turistični proizvod pa so smučišča, kar je bilo občutiti tudi v "zeleni" zimi 2006/07.

Vse manjša količina naravnega snega in vse manjše število dni, primernih za zasneževanje s kompaktnim snegom, kažejo na to, da bodo morali upravitelji zimsko-športnih središč v Sloveniji vzeti klimatske spremembe zelo resno in se začeti nanje že sedaj prilagajati. Ukrepanje v zadnjem hipu bo namreč neprimerljivo manj učinkovito, predvsem pa veliko dražje, kot bi bilo sedaj.

Kakšne prilagoditvene strategije so jim sploh na voljo? Ali so dovolj učinkovite, da bodo omogočile preživetje zimsko-športnih središč v Sloveniji ali so ta središča v primeru klimatskih sprememb obsojena na pogubo? In nenazadnje, ali se tem gorskim turističnim središčem morebiti celo kažejo nove priložnosti za nadaljnji razvoj?

Slika 1: Nadmorska višina smučarskih središč v Sloveniji.

Klimatske spremembe in zimsko-športna središča v Sloveniji

V okviru projekta EU PRUDENCE (2007) so za območje Slovenije izračunali, da bo do konca stoletja zima toplejša za 3,0 do 5,1 °C, pomlad za 2,9 do 5,7 °C, poletje za 4,1 do 8,6 °C in jesen za 3,6 do 5,7 °C. Manj zanesljive so napovedi spremembe letne količine padavin, saj je razpon pričakovanj od +10 % do -30 % (6). Ker bodo zime postajale vse milejše, se bo snežna meja vse bolj dvigovala, trajanje smučarske sezone pa se bo skrajšalo. Segretje za 1 °C namreč pomeni dvig snežne meje za 150 m. Trenutno se meja zanesljive zasneženosti v Alpah razprostira med 1050 m in 1500 m, v Avstriji, kjer je podnebje še najbolj podobno podnebjem v slovenskih gorah, med 1050 m in 1200 m. Ker so smučišča v Sloveniji na relativno nizkih nadmorskih višinah in je tako že sedaj zagotavljanje snega v "slabih" zimah na mnogih smučiščih problematično, lahko predvidevamo, da bo na zimsko-športni turizem pri nas močno vplival že zelo majhen dvig temperature.

Klimatske spremembe pa poleg višjih povprečnih, minimalnih in maksimalnih temperatur pomenijo tudi manjše število dni s padavinami v obliki snega,

za zimo pa se napovedujeta tudi večja količina padavin in večja oblačnost. To pomeni, da bo tudi manj jasnih dni, v katerih smučarji pogosteje obiskujejo smučišča, kar lahko pomeni dodaten udarec za promet zimsko-športnih središč.

Če se bodo povprečne temperature dvignile za 2 °C, se bo meja zanesljive zasneženosti v Sloveniji dvignila na 1500 m in več, kar pomeni, da bo dolgoročno obratovanje gospodarsko upravičljivo le še na Kaninu, Krvavcu in Voglu (kjer umetno zasneževanje zaradi lege smučišča znotraj Triglavskega narodnega parka ni dovoljeno!). Največji in zaradi smučarskih tekmovanj najbolj znani slovenski smučarski središči, Mariborsko Pohorje in Kranjsko Goro, pa z vidika smučarije najverjetneje čaka bolj žalostna prihodnost.

Strategije prilagajanja na zelene zime

Obstajajo različne strategije prilagajanja na zelene zime, ki so bolj ali manj učinkovite, vendar pa v primeru zimsko-športnih središč v Sloveniji zaradi omejenih naravnih danosti mnoge sploh ne pridejo v poštev oziroma je njihova izvedba zelo omejena. Možne prilagoditvene strategije razdelimo na tehnološke in vedenjske.

Umetno zasneževanje je najbolj razširjena oblika prilagajanja na zelene zime tako v zimsko-športnih središčih v Sloveniji kot tudi drugje. Le-to je z vidika ohranjanja smučarskega turizma vsekakor nujno, vendar pa ne predstavlja univerzalne, trajnostne in sonaravne rešitve za smučarski turizem v Sloveniji.

Strategija premika smučišč na višje nadmorske višine v Sloveniji zaradi relativno nizkih nadmorskih višin (le 12 smučišč ima povprečno n.v. nad 1000 m) sploh ni uresničljiva. Tudi strategija premika smučišč oziroma posameznih prog na osoje je zelo omejena zaradi že sedanje prevladujoče lege večine smučišč na osojah.

Strategija, ki vključuje izravnavo smučarskih površin, se v središčih zimsko-športne rekreacije v Sloveniji že uporablja, vendar pa pri tem prihaja do precejšnjih vplivov na okolje.

Umik smučišč na ledenike pa je v Sloveniji dejansko utopija, saj sta na območju Slovenije le še dva miniaturna ostanka ledenikov.

Strategije, ki delujejo v smeri ohranjanja smučarskega turizma, so še spremembe v operativnosti delovanja, ki se v Sloveniji deloma že dogajajo; reševanje smučarskega turizma z dvoranskimi smučišči pa je v Sloveniji zaradi prevelikih stroškov in premajhne kritične mase smučarjev, ki bi se zanimali za takšno obliko smučanja, nemogoče. K ohranjanju smučarskega turizma naj bi pripomogli tudi različni finančni instrumenti, vendar pa bodo teh finančnih injekcij najverjetneje deležna le velika smučišča. Za zelo dober način prilagajanja na vse večjo konkurenčnost, vse večjo zahtevnost obiskovalcev in na klimatsko variabilnost znotraj posameznih sezon pa se je izkazalo sodelovanje med posameznimi žičniškimi/smučarskimi podjetji.

Slika 2: Strategije prilagajanja na zelene zime (2).

Zaradi nizkih nadmorskih višin slovenskih središč zimsko-športne rekreacije in turizma predstavlja najboljši način za prilagajanje na klimatske spremembe dejansko iskanje alternativ smučarskemu turizmu. Eno izmed možnosti daje razširitev od snega neodvisnih dejavnosti pozimi, najboljši način prilagajanja pa predstavlja usmeritev v celoletni turizem, kar vključuje tudi razvoj od vremena neodvisnih oblik turizma (na primer kongresni, poslovni, zdraviliški, zdravstveni in izobraževalni turizem). Kot zelo dober način prilagajanja se kaže tudi povezovanje smučarskega turizma z zdraviliškim turizmom ter s ponudbo programov dobrega počutja (wellness programi).

Omeniti pa je potrebno še skrajno "strategijo prilagajanja", ki gre v smeri fatalizma: na eni strani je odsotnost kakršnegakoli prilagajanja, na drugi pa propad smučarskega turizma.

Slika 3: Zasneževanje s kompaktnim snegom v smučarskem središču Cerkno (foto: Katja Vrtačnik Garbas).

Nove priložnosti gorskih turističnih krajev

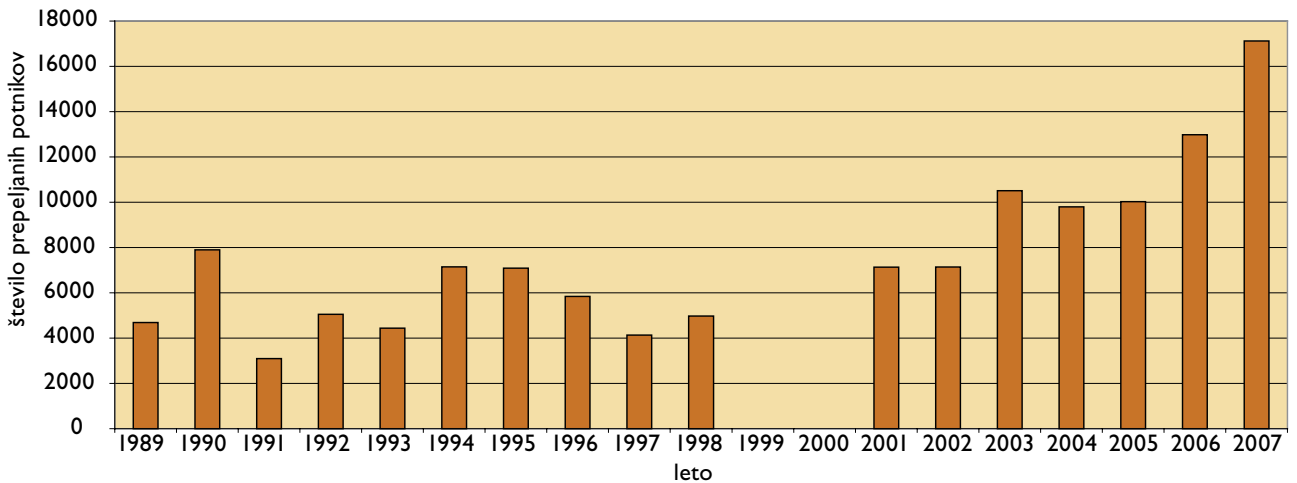
Kljub negativnim vplivom na zimsko-športni turizem pa klimatske spremembe prinašajo gorskim turističnim krajem tudi nove priložnosti oziroma nove tržne niše. Glede na projekcije klimatskih sprememb naj bi bila namreč v prihodnosti poletja v Alpah bolj sušna, temperature pa bodo z vidika toplotne obremenitve veliko bolj prijetne kot v mestih in ob morju. Zaradi višjih temperatur bodo v obdobju sedanjega viška sezone toplotne obremenitve ob obali in v mestih zelo velike, zaradi česar se bodo predvsem bolj občutljivi ljudje, starejši, nosečnice in družine z majhnimi otroki v večji meri odločali za preživljanje počitnic v gorskih turističnih krajih, kjer bo vreme prav tako lepo, temperature pa bodo veliko bolj prijetne in primerne tudi za aktivno preživljanje prostih dni.

Glede na to, da se prebivalstvo stara, da se življenjska doba podaljšuje, da se finančna zmogljivost in pa vitalnost upokojencev povečujeta, velja v prihodnosti v slovenskih gorskih krajih dejansko računati s precej povečanim številom starejših obiskovalcev, čemur se bo morala turistična ponudba vsekakor prilagoditi.

Trend bolj množičnega odhajanja v gorske turistične kraje v poletni sezoni se kaže že sedaj, turistični delavci pa opažajo povečan obisk predvsem v dneh, ko v dolini prevladujejo zelo visoke temperature in se obiskovalci dejansko odpravijo na višje nadmorske višine, da lažje preživijo dni oziroma obdobja z zelo veliko toplotno obremenitvijo (3, 9).

Iz slike 4 je lepo razvidno zelo hitro povečevanje števila obiskovalcev Kanina v poletni sezoni. Precej skokovit dvig števila obiskovalcev (kar za 47 % v primerjavi s poletjem 2002) je opazen v izredno vročem poletju 2003, kar verjetno že nakazuje prihodnje trende v turističnem povpraševanju.

Trend naraščanja števila obiskovalcev v poletni sezoni je razviden tudi iz slike 5, ki prikazuje število prepehjenih potnikov v poletni sezoni na Voglu. Direktor žičnic Vogel (7) je izjavil, da jim zimska sezona sicer predstavlja zelo pomemben delež dohodka, podjetje pa bi lahko preživel tudi izključno s poletno sezono, vendar pa bi bilo v tem primeru potrebno odpustiti precej delavcev.

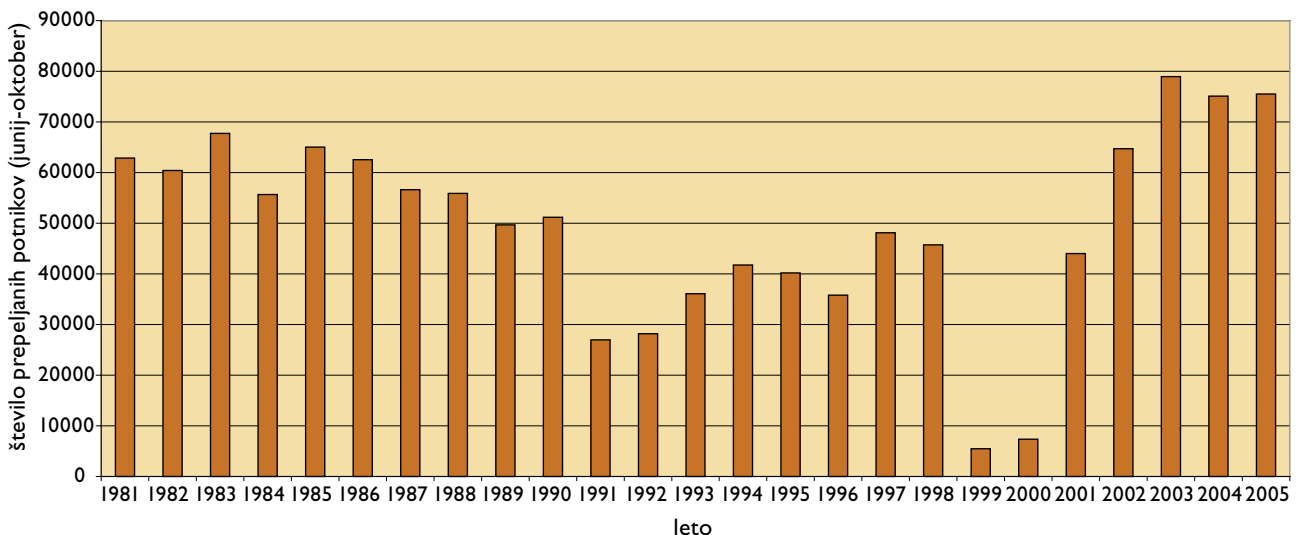
Slika 4: Število prepeljanih potnikov na Kanin v poletni sezoni (junij-september) v obdobju 1989-2007. Poleti 1999 in 2000 je potekala renovacija kabinske gondole, zato gondola ni obratovala (9).

Poleg obremenjujočih temperatur pa bodo goste iz obmorskih krajev v Sredozemlju pregnali tudi vse pogostejši požari, pomanjkanje vode, predvideno pogostejše prekomerno razraščanje alg (cvetenje morja) ter povečanje močvirnih območij ob obali kot posledica dviga morske gladine in s tem povečanje območij, ki omogočajo razvoj komarjev in ostalega mrčesa (1).

Glede na to, da tehnološke rešitve ne predstavljajo trajne, sonaravne in univerzalne rešitve, ampak le prehodno prilagoditveno strategijo, bo potrebno dolgoročno delovati predvsem v smeri razvijanja aktivnosti, ki niso odvisne od snega, predvsem pa v smeri celoletnega turizma, ki predstavlja najboljši način prilagajanja na klimatske spremembe. Za zelo dober

način prilagajanja se kaže tudi povezovanje smučarskega turizma z zdraviliškim turizmom (primer Rogle) ter s ponudbo programov dobrega počutja (wellness programi). Zaradi naraščanja zavesti o zdravju se bo povpraševanje po aktivnih in wellness programih še povečalo (8), kar bi bilo v bodoči ponudbi slovenskih gorskih turističnih središč vsekakor dobro upoštevati.

Od razširitve ponudbe pa naj bi imeli hotelirji precej večje koristi kot žičničarji. Slednji skušajo že sedaj privabiti posamezne skupine obiskovalcev tudi izven smučarske sezone s ponudbo različnih aktivnosti, ki so povezane tudi z uporabo žičniških naprav: gorsko kolesarjenje s posebnimi poligoni za kolesarje, jadralno padalstvo, poletna in poletno-zimska sankališča, vožnje

Slika 5: Število prepeljanih potnikov na Vogel v poletni sezoni (junij-oktober) v obdobju 1981-2005 (7).

Slika 6: Capilano v Britanski Kolumbiji - poučni sprehod med krošnjami dreves (foto: Katja Vrtačnik Garbas).

s tobogani na zračnicah, vse več se investira tudi v tematske poti, adrenalinske in doživljajske parke, posebne programe za podjetja, gastronomijo itd.

Pomembno tržno nišo v slovenskih gorskih turističnih krajih predstavljajo tudi eko-, okoljevarstveni in doživljajski turizem. V turizmu se namreč opaža trend vračanja k naravi ter skrbi zanjo (3, 8). Povečalo se bo povpraševanje po "okoljevarstvenih" destinacijah, kjer bosta narava in prebivalstvo odigrala glavno vlogo. Tako prenaseljene in z naravnim okoljem neusklažene destinacije ne bodo več privlačne. Zaradi vse bolj stresnega načina življenja in zavedanja pomembnosti skrbi ne le za telesno, ampak tudi za duševno

zdravje pa se tudi povečuje število ljudi, ki skušajo napetosti sproščati stran od množic in v stiku z naravo. Zaradi velike raznolikosti pokrajine in relativne neokrnjenosti narave se Sloveniji obeta tovrstni velik turistični potencial. Lepa primera takšne ponudbe predstavljata središči zimsko-športne rekreacije in turizma Logarska dolina in Golte. Seveda pa je pri tem potrebno biti previden in upoštevati nosilno zmogljivost okolja, saj bomo le na ta način lahko ohranili naše adute. Z doživljanjem narave je povezan tudi izobraževalni turizem. Primer tega so različne učne poti, ki so v Sloveniji vsekakor še premalo razvite, oziroma se premalo propagirajo. Zelo lepe primere takšnih učnih oziroma tematskih poti

Slika 7: Proga za gorsko kolesarjenje v gorskem turističnem kraju Whistler v Kanadi (foto: Katja Vrtačnik Garbas)...

Slika 8: ... in precej bolj skromna proga za gorske kolesarje v Kranjski Gori (foto: Katja Vrtačnik Garbas).

je na primer mogoče obiskati v Britanski Kolumbiji in Alberti v Kanadi. Obiskovalcem ponujajo različne tematike, od obiska zmernotoplega deževnega gozda, snežnega gozda, močvirij, sekvoj, visokogorskih travnikov, ledeniških oblik, različnih slapov, izobraževalnih sprehodov med krošnjami dreves (slika 9), izobraževalne poti po poteh kulturne in tehniške dediščine itd. Poti so zelo dobro označene in urejene, obiskovalca spremljajo številne informacijske table, ki na primeren način razlagajo naravne in družbene pojave in procese. Prav gotovo bi lahko več takih poti uredili tudi v Sloveniji. Z naraščanjem povprečne stopnje izobrazbe namreč zanimanje za takšne programe, ki vključujejo elemente izobraževanja, umetnosti, kulture, zgodovine in duhovnosti, vse bolj narašča (8).

Klimatske spremembe - poguba ali priložnost?

Klimatske spremembe pomenijo za večino manjših smučišč lokalnega pomena, ki imajo precej omejena finančna sredstva in so osredotočena predvsem na smučarsko ponudbo, propad, to pa se bo najverjetneje zgodilo tudi s srednje velikimi središči zimsko-športne ponudbe, ki ne bodo imela dovolj raznovrstne ponudbe in jim bo zimska sezona še vedno predstavljala prioriteto oziroma večinski zaslužek. Na dolgi rok bodo tako v Sloveniji najuspešnejša tista gorsko turistična središča, ki ne bodo strogo odvisna od snega, ampak bodo uspela razviti celoletni turizem. Prednost pri tem pa bodo vsekakor imela tista središča, ki se bodo povezovala med seboj.

Glede na povedano bi središča zimsko-športne rekreacije v Sloveniji lahko razvrstili v tri skupine. :

- Visokogorska središča zimsko-športne rekreacije (Kanin, Vogel, Krvavec), kjer je še vedno smiselno intenzivno vlagati v smučarski turizem, z razvojem drugih aktivnosti pa se zmanjša izguba, do katere bo v primeru zelenih zim verjetno še vedno prihajalo.
- Sredogorska središča zimsko-športne rekreacije (Kranjska Gora, Mariborsko Pohorje, Rogla, Cerkljevo, Ribniško Pohorje, Kobla, Kope, Golte, Soriška planina, Stari vrh, Zelenica, Velika planina), kjer naj bi še vedno prihajalo do preudarnega vlaganja v zimsko-športni turizem in v umetno zasneževanje kot strategijo prilagajanja na zime s pomanjkanjem naravnega snega, hkrati pa naj bi prišlo do pospešenega usmerjanja v celoletni turizem, oziroma prevladujoči poletni turizem.
- Nižje ležeča središča zimsko-športne rekreacije, ki bodo obratovala izključno v sezonah z ustreznimi snežnimi razmerami, kar pomeni, da bo v mnogih primerih prišlo do opuščanja zimsko-športnega turizma. Preživela bodo samo tista turistično-rekreacijska središča, ki se bodo lahko usmerila v celoletni turizem.

Klimatske spremembe nikakor ne predstavljajo le večjo ogroženost in tveganje, ampak tudi priložnosti za tiste, ki bodo spoznanja primerno in pravočasno uporabili. V primeru gorskih turističnih središč se kaže priložnost v razvoju celoletnega turizma, ki mu bodo prav klimatske spremembe dale številne nove možnosti za nadaljnji razvoj.

Literatura

1. Cegnar, T., 2005. Spreminjanje podnebja ter človekovo zdravje. V: Geografski vestnik, 77, 1, str. 79-88.
2. Elsasser, H., Bürki, R., 2002. Climate Change as a Threat to Tourism in the Alps. Climate Research, Vol. 20, str. 253-257. Medmrežje: <http://www.int-res.com/articles/cr2002/20/c020p253.pdf> (13. 7. 2007).
3. Grebenc, M., Retuznik, S., 2006. RTC Krvavec. Krvavec. (intervju, december 2006)
4. Hauko, K., 2006. Trendi in napovedi v turizmu. Medmrežje: http://www.slovenia.info/pictures/TB_board/atachments_1/2004/ps-clanek_-_trendi_55_261.pdf (12. 4. 2006).
5. Kajfež Bogataj, L., 2005. Podnebne spremembe in prihodnost Slovenije. Pogovori o prihodnosti Slovenije pri predsedniku republike. Medmrežje: <http://www.prihodnost-slovenije.si/up-rs/ps.nsf/krf/61945F3137873F3AC12570BD002FB45A?OpenDocument> (15. 6. 2006).
6. PRUDENCE. Prediction of Regional scenarios and Uncertainties for Defining European Climate change and Effects. Final Report. Medmrežje: <http://prudence.dmi.dk> (12. 8. 2007).
7. Šumi, T., 2006. Smučišče Vogel. Ukanc. (direktor Žičnic Vogel, intervju in posredovanje internih podatkov o smučišču, november 2006).
8. Tourism Trends for Europe. European Travel Commission. 2006. Medmrežje: http://www.etc-corporate.org//DWL/ETC_Tourism_Trends_for_Europe_09_2006_ENG (citirano 30. 5. 2007).
9. Uršič, A., 2006. Smučarska središča v Sloveniji s poudarkom na smučišču Kanin. Bovec, ATC Kanin. (intervju, december 2006)

S klikom do Loparja

Promocija vasi ali združevanje vaše skupnosti?

IZVLEČEK

Mnogo ljudi je običajno ponosnih na svoj domači kraj in so nanj zelo navezani. To se še intenzivneje izraža pri podeželskih naseljih, saj so bili vaščani ponavadi bolj povezani med seboj kot meščani. Tako je tudi v Loparju, majhni istrski vasi v zaledju Koprškega primorja. Zaradi njihovega ponosa na domače okolje smo jim pomagale, da bodo postali prepoznavni tudi širši javnosti.

Ključne besede:

Lopar, Koprsko primorje, spletna stran, promocija, podeželje.

ABSTRACT

A click to Lopar: promoting the village or connecting the local community?

People are generally proud about their home town. This feeling of pride is often more prominent in rural communities, where social interactions between inhabitants used to be more intense than in the cities. This is also typical for Lopar, the small village in Slovenian Istra. Because of their pride of home village we have helped them to become more recognisable in general.

Key words:

Lopar, Koprsko primorje region, webpage, promotion, rural areas.

Avtorice besedila:

ANJA ABRAHAMSBURG, EMA KOZINA, ANA HACE, ŠPELA GUŠTIN, MARJETKA MARTINČIČ, KARMEN PETERNELJ, MATEJA PIRMAN, TANJA ŽNIDARČIČ, absol. geog., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Ljubljana, Slovenija

Avtorice fotografij:

ANA HACE, ŠPELA GUŠTIN, MARJETKA MARTINČIČ, KARMEN PETERNELJ, TANJA ŽNIDARČIČ

COBISS 1.04 strokovni članek

Geografsko je Lopar strnjena obcestna vas, ki leži v osrčju Šavrinskega gričevja in slovenske Istre. Domačije so postavljene pravokotno na cesto ter razvrščene v vzporedne stavbne nize. V prostorskih planih Mestne občine Koper se tudi zaradi tega območje varuje kot kulturna dediščina. V preteklosti sta bili osnovni dejavnosti domačinov poljedelstvo in živinoreja, ki pa sta dajali premalo zaslužka, zato so se prebivalci ukvarjali z različnimi dopolnilnimi dejavnostmi (npr. zidarstvo, čevljarstvo ipd.).

Danes živi v vasi 85 ljudi (8). Na število le-teh so že v preteklosti vplivale zgodovinske in politične razmere. Do leta 1931, ko je tu živelo kar 261 ljudi, je število prebivalcev konstantno naraščalo. Prelomnico je pomenila 2. svetovna vojna; takrat se je zaradi njenih posledic in sprememb meja pričelo odseljevanje, zlasti v Italijo. Kljub vsemu, je prebivalcem leta 1998 uspelo pridobiti sredstva iz programa Celostnega razvoja podeželja in obnove vasi (CRPOV). S pridobljenimi sredstvi so uredili krajevno zbirko v obnovljeni istrski domačiji - Hiši od Bardinca, ki je danes eden ključnih simbolov vasi. Projekt z razvojnim motivom "Lopar - ponovno oživljena tipična istrska vas" je postal osnova tudi za posamezne individualne projekte (7).

Loparci (prebivalci Loparja namreč niso Loparji) so med sabo precej povezani, kar se opazi v številnih prireditvah in dogodkih, ki jih preko celega leta organizirajo v vaškem kulturnem domu. Za novo leto jih tako obišče dedek Mraz, osmega februarja pripravijo proslavo ob kulturnem prazniku, na martinovo krstijo vino, na noč čarovnic pa z otroki dolbejo in izdelujejo strašno strašne buče. Vsako leto izbirajo tudi naj nonota (dedka), ki mu na martinovo podelijo posebno priznanje in ročno izdelano medaljo.

Slika 2: S prireditvami, kot je izbira naj nonota, se ohranja vaški utrip. Posneto pred vaškim kulturnim domom, kjer je na vratih viden list z voznim redom avtobusa, v ozadju pa člani Pihalnega orkestra Marezige, ki se na martinovo ustavijo v vseh okoliških vaseh (foto Ana Hace).

Slovenija ima presenetljivo veliko naselij in vrhov z zelo zanimivimi imeni: z Barke se lahko preselimo v Morje, iz Hudega v Huje, s Stola lahko splezamo na Oltar, z Eve skočimo na Adama, z Lopate pa lahko odidemo v Lopar - samo 15 kilometrov od Kopra.

To so bili koraki v smer ohranjanja ljudskega izročila, kar je dajalo osnovo za razvoj turistične ponudbe. Posamezniki v vasi Lopar so se zavedali, da danes predstavlja pomemben vir informacij, predvsem v turistične namene, svetovni splet. Prav zaradi možnosti in želje se je porodila ideja o postavitvi spletne strani za vas Lopar. To željo smo uresničili s projektom pri vajah iz Geografije podeželja.

Pomen spletne strani za podeželsko skupnost

Marsikdo si zelo težko predstavlja življenje brez interneta, saj le-ta predstavlja pomemben vir informacij. Vedno zanimivejši postaja tudi v "prebujajočih se" vaseh. Kaj lahko slednjim pravzaprav prinese lastna spletna stran? Najprej lahko izpostavimo prepoznavnost. Ljudje bodo imeli možnost spoznati glavne

Slika 1: Pogled na južno stran slemena, na katerem je Lopar. Na levi, po barvi izstopajoči, novogradnji, predzadnja stavba na desni pa cerkev sv. Rufa. Na terasah na prisojnih pobočjih raste trta, na osojnih pa oljka. V ozadju hrib Tinjan (foto: Tanja Žnidarčič).

značilnosti in zanimivosti vasi preko spleta in hkrati postali potencialni obiskovalci. Z mikavno in pestro turistično ponudbo podeželska skupnost pridobi dodaten vir zaslužka (npr. povečan obisk gostilne, muzeja, vaških znamenitosti, prireditve). Obudi lahko tradicionalne obrti in vzpostavi nove, ki jih promovira na svoji strani. Spletna stran vasi lahko služi tudi kot časopis in z leti postane pomemben vir informacij o življenju in delu na podeželju.

Poleg gospodarskih ima spletna stran tudi socialne učinke. Kulturne prireditve v vasi je potrebno organizirati, za kar je potrebno sodelovanje vaščanov. Prav tako je potrebno sodelovati pri skrbi za spletno stran, v obliki pogovorov in sestankov. S tem se krepi ponos do vasi ter vaška skupnost.

Spletna stran mora biti ažurna, kar pomeni, da jo morajo uporabniki sprejeti in jo učinkovito uporabljati. Kljub temu je potrebno poudariti, da telekomunikacija ni magična rešitev za obuditev podeželja in tako nikoli ne sme biti zamenjana za dobro in celovito strategijo projekta oživljanja vasi (1).

Začetki izdelave ...

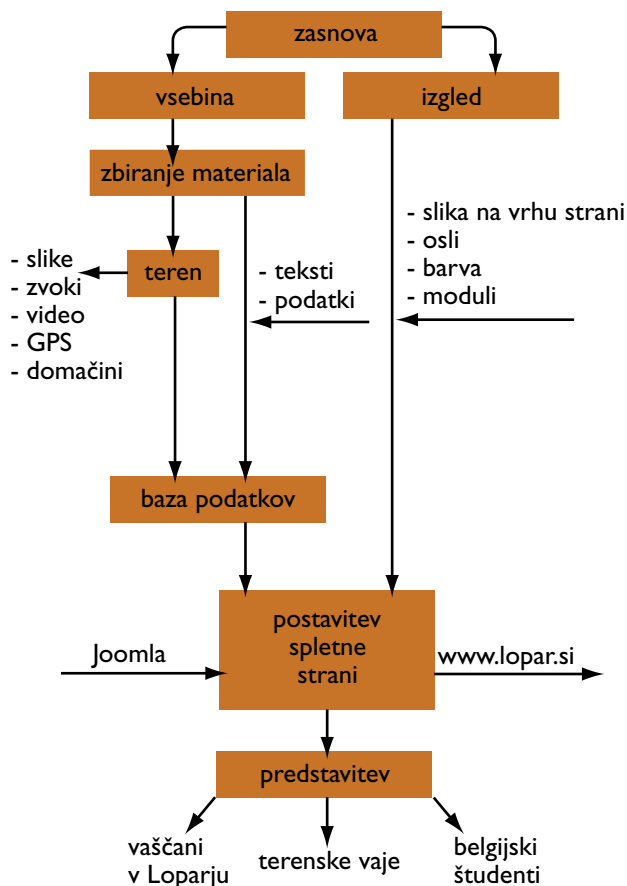
Pred začetkom izdelave strani smo pregledale, kako so urejene podobne strani za druga naselja. Ugotovile smo, da je na veliko straneh samo kratek opis, telefonska številka, mogoče grb občine in kaka lepa fotografija, stran pa ni bila obnovljena z novimi informacijami, odkar je bila postavljena. To se nam ni zdelo vredno posnemanja, zato smo se odločile zadevo izpeljati drugače.

Prva faza dela je zato vključevala predvsem iskanje obstoječih zapisov in informacij o Loparju. Ko smo videle, kaj je že bilo narejeno, smo lahko sestavile svoj načrt in odšle na teren. Tam smo zbirale predvsem fotografije, zvoke, videoposnetke, koordinate za uporabo z GPS-sprejemnikom in se pogovarjale z domačini. Tako smo ustvarile nekakšno bazo podatkov, ki je bila kasneje osnova za nadaljnje delo.

Pri izgledu spletne strani smo se osredotočile predvsem na prepoznavnost strani z uporabo podobe oslička, preglednost in enostavnost. Potrebovale smo

Slika 3: Hiša od Bardinca - eden izmed ključnih simbolov vasi. Po novem tudi s tablo, ki usmerja obiskovalce že od odcepa v sosednjih Kavaličih (foto: Špela Guštin).

Slika 4: Skica dela od zasnove do izdelave spletne strani in njene predstavitve (avtor: Špela Guštin).

tudi sliko za pasico (sliko na vrhu strani), s katero bi stran naredile bolj prepoznavno. Na koncu smo se odločile za preprosto, a učinkovito rešitev: oslov hrbet. Vas namreč leži na slemenu, ki po obliki spominja na oslov hrbet. Od tu izhaja tudi besedna zveza "Lopar - vas na oslovem hrbtu". Oslički spremljajo obiskovalca skozi celotno stran: ob kliku na posamezno sekcijo, v obliki pobarvanke, na e-razglednici, ob seznamu prireditev in v obliki majhnega oslička, ki ga lahko shranimo na namizje; ko nanj kliknemo, zariga.

Želele smo spletno stran, ki bi omogočala obiskovalcem kaj več, kot le branje tekstov, zato smo namestile tudi različne module: za prijavo na e-novice, za pošiljanje e-razglednic, za reševanje kviza, za večanje črk. Stran je namenjena predvsem štirim različnim ciljnim skupinam uporabnikov. Njim so prilagojeni tudi nekateri moduli in informacije na strani: otroci (kviz, pobarvanke, igre), turisti (izbira jezika, karte, koordinate), starejši (možnost večanja črk), uporab-

niki sodobne tehnologije (RSS-vir, e-novice, GPS). S tem postane stran uporabna na več nivojih: vsi dobijo informacije, ki jih iščejo, a so le-te prilagojene njihovim željam in potrebam. Z izoblikovanjem ciljnih skupin pa se hkrati poskrbi za hitrejšo in enostavnejšo vključevanje čim večjega kroga uporabnikov v sooblikovanje spletne strani.

Spletna stran je bila narejena z uporabo sistema za upravljanje spletnih vsebin Joomla (2). Sistem je bil izbran predvsem zaradi enostavne uporabe in vzdrževanja, saj naj bi slednje prevzel domačin.

Po postavitvi strani na splet jo je potrebno predstaviti ljudem ter jih ponovno opomniti nanjo. V ta namen bodo izdelane tudi zloženke in nalepke. Da pa stran zares zaživi z vasjo, je potrebno poiskati tudi nekoga iz vasi, ki bo zanjo skrbel.

... do končnega izdelka

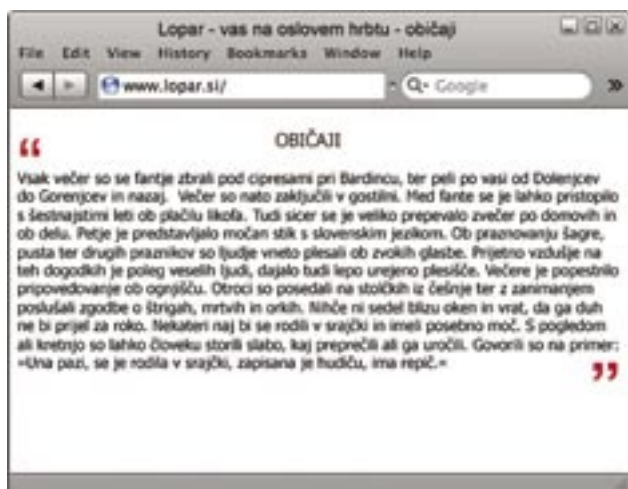
Želele smo ustvariti pregledno, enostavno in uporabno spletno stran, ki v končni obliki izgleda takole:

Slika 5: Prikaz glavne strani.

Na levi je postavljen kolofon, kjer se lahko izbira med podtemami kot na primer življenje, ogledi, za otroke itd. Tu so predstavljene glavne geografske poteze vasi, običaji in navade ob praznikih, objavljeni so zanimivi recepti, otroci lahko v svojem koticu barvajo pobarvanke, izdelujejo igre in

rešujejo kviz. Osrednji del je namenjen zadnjim novicam. Na desni se lahko v arhivu prebrska po preteklih novicah, prijavi na e-novice, ogleda prihajajoče dogodke, izpolni kratko anketo (le-ta se redno menja). Za popestritev in zabavo smo dodale nekaj zvočnih in video posnetkov, izdelale ozadja, e-razglednice in panorame. Neposredno nad pasico je tudi možnost povečave črk na strani ter možnost prevoda v angleščino in italijanščino, s klikom na zastavice teh držav. Trenutno so prevedeni le naslovi podpoglavij in tem spletne strani, vendar upamo, da nam kmalu uspe dobiti primerne prevode za celotno stran. Skratka - informativno in zabavno.

Slika 6: Izsek besedila, ki je objavljen na spletni strani. Z objavo na spletu pride do zanimivega pojava: običaji, izrazito lokalna posebnost, postanejo dostopni vsem z internetnim priklučkom, hkrati pa se ustvari zapis, ki je, v primerjavi z zapisom na papirju, praktično neuničljiv.

Na splet z njo!

Izdelava spletne strani ni tako težavna, kot morda izgleda na prvi pogled. Napornejši del se začne, ko je izdelano stran potrebno zares postaviti na internet in jo usposobiti za delovanje.

Postopek ni pretirano zapleten, je pa za nekoga, ki to počne prvič, lahko precej nerazumljiv. Me smo, prav zaradi tega, za to potrebovale tri mesece. S spodnjimi navodili želimo vsem, ki bi radi izdelali kaj podobnega, ta čas skrajšati vsaj za polovico.

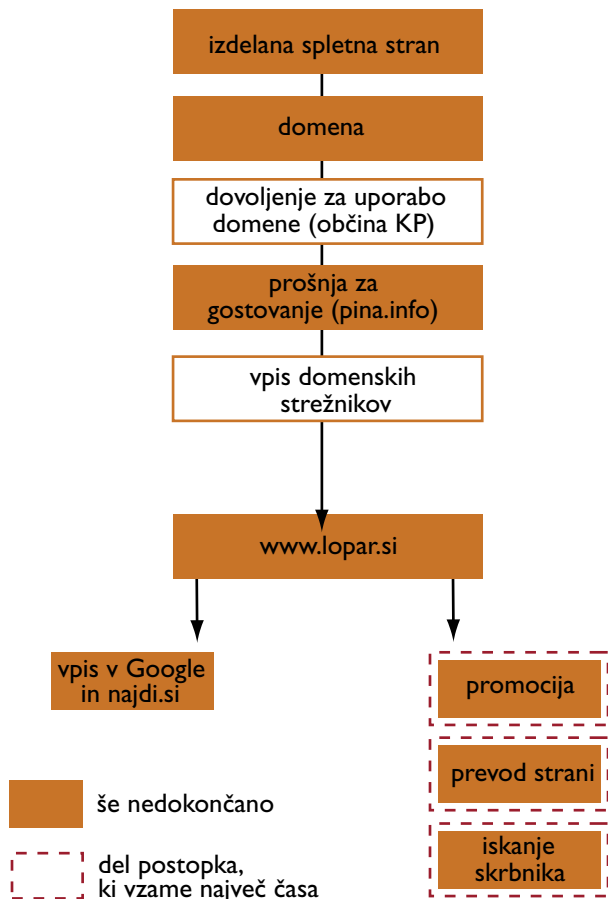
Vsaka spletna stran potrebuje domeno in strežnik, kjer gostuje. Domeno poiščemo sami s pomočjo ene

izmed strani, ki omogočajo poizvedovanje po lastnikih domen (npr. www.arnes.si/whois.html). Po poizvedovanju hitro ugotovimo, ali je domena v uporabi, kdo jo je registriral in kdo je njen lastnik. Če še ni v uporabi, jo lahko registriramo. Načeloma pa velja, da fizična oseba domene s končnico .si ne more registrirati (3). V našem primeru je domeno že registrirala Mestna občina Koper, domena pa ni bila v uporabi. Povezale smo se s Službo za krajevne skupnosti, ki deluje v okviru Urada za splošne zadeve Mestne občine Koper. Oni so nato poslali prošnjo za dovoljenje za uporabo domene.

Da stran lahko postavimo na splet, ji moramo najti strežnik, na katerem bo gostovala. V Sloveniji je vzpostavljena mreža multimedijских centrov Slovenije, ki jih sofinancirata Ministrstvo za kulturo in Ministrstvo za informacijsko družbo. Ker so cilji mreže multimedijских centrov Slovenije skladni z Enotnim programskim dokumentom Slovenije za obdobje 2004-2006, so za svoje delovanje lahko pridobili tudi sredstva Evropskega sklada za regionalni razvoj (4). Potrebe obalno-kraške regije pokriva Multimedijски center Pina v Kopru, ki neprofitnim organizacijam med drugim ponuja tudi brezplačno gostovanje. Za njegovo pridobitev je potrebno tja poslati prošnjo, ki je dosegljiva na njihovih spletnih straneh (5).

Hkrati z gesli in navodili dobimo od ponudnika gostovanja tudi imeni dveh domenskih strežnikov, ki jih moramo sporočiti registrarju spletnih domen. Domenski strežnik si lahko predstavljamo kot telefonski imenik. Imenik poveže ime osebe z njegovo telefonsko številko, domenski strežnik pa IP-naslov strežnika, kjer stran gostuje, z njenim internetnim naslovom (URL-jem). Navodila za vpis so objavljena na spletnih straneh Ministrstva za javno upravo (6) in se nanašajo izključno na vpis domenskih strežnikov za domene s končnico .si.

Ko so strežniki vpisani, lahko stran po navodilih ponudnika gostovanja naložimo na strežnik. Stran je tako dosegljiva na spletu. Pred javno razglasitvijo je potrebno stran še enkrat temeljito pregledati, saj lahko pri prenosu pride do različnih napak. V našem primeru so bili to vsi šumniki, ki jih je bilo treba popraviti ročno. Usposobiti je bilo potrebno tudi poštni predal in urediti pravice nekaterih datotek. V nasprotju z vpisom domenskih strežnikov pa je ta del končnega urejanja strani potekal veliko hitreje.

Slika 7: Skica dela po izdelavi spletne strani, do njene postavitve na splet, z aktivnostmi, ki so sledile (avtor: Špela Guštin).

(Ne)ohranjanje spletne strani

Spletna stran je kot živ organizem. Ko se rodi, je zanj potrebno skrbeti, drugače „umre“. Postavili smo spletno stran, ki predstavlja (naš) začetek. Brez naše nadaljnje samoiniciative bi bila le zaključen projekt pri študijskih vajah ali pa tema članka v časopisu. Naredile smo in bomo več. S konkretnimi idejami in predlogi bomo poskrbele za njeno uspešno ohranjanje in vključitev vaščanov v njeno sooblikovanje. Kako doseči, da se spletna stran uspešno ohranja? Eden od načinov je lahko promocija, ki ji sledijo tehnične in predvsem praktične metode seznanjanja domačinov o njeni uporabi.

Promocija je predvidena kot mozaik, sestavljen iz drobcev, ki se povezujejo v celoto. Ta predstavlja tok informacij, ki se širijo v vse smeri, do vseh uporabnikov. Prvi drobec v našem mozaiku predstavlja promocija v kulturnem domu v Loparju, kjer želimo pridobiti konkretna mnenja domačinov o smiselnosti spletne strani za Lopar.

Drugi drobec v promocijskem mozaiku je organizacija delavnic s tematikami, kot so: kaj vse najdemo na spletni strani, uporaba in upravljanje spletne strani ter izdelava brošur s koristnimi nasveti, ki bodo omilile nezaupanje v sodobno tehnologijo in tegobe pri uporabi spletne strani. Vaščanom, ki bodo želeli, se bo podelilo uporabniško ime in tako bo lahko vsak objavil npr. recepte, igre, novice, kulturne dogodke, zabave, praznovanja itd. Za učinkovitejšo promocijo smo izdelali nalepke z logotipom spletne strani ter brošure za turiste, ki jih bomo razdelili po turističnih organizacijah. Idejni košček mozaika je tudi promocija na radiju, v tv-oddajah, izdelava promocijskih majic ter navdušenje domačinov za snemanje krajšega turističnega oglasa.

Uporaba spletne strani med prebivalci Loparja bo v vas prinesla nekatere spremembe. Vas so ljudje, način življenja, kultura, tradicija. Ni dovolj en sam človek, ki bo ohranjal vas pri življenju, ampak energija in pripadnost celotne vaše skupnosti, zato je potreba po povezovanju nujna.

S slogo in mrežnim povezovanjem bo Lopar, ki je relativno oddaljen, lahko turistično prepoznaven po Sloveniji ali še dlje. Vaščani bodo s tem lahko odkrili tržno nišo v dopolnilnih dejavnostih:

- turistične kmetije, jahanje, najem koles,
- zeleni turizem,
- mediteranska kulinarika,
- bio zeliščarstvo in kozmetika,
- organizirani dnevi kakijev, češenj, oljk in špargljev, kjer lahko domačini prodajajo svoje proizvode (marmelade, likerje, suho sadje, naravne sokove, sladice),
- točke miru in sprostitve,
- izdelava unikatnih spominkov iz oljčnega lesa, fige, gline (krožniki, vaze s hišo od Bardinca, oslom ipd.),
- umetnostne delavnice, šole peke domačega kruha in priprave tradicionalnih istrskih jedi (fuži, jedi s tartufi ...) idr.

Te bodo odlična odskočna deska za vključitev v turistično ponudbo širšega gravitacijskega območja (Koper, Izola, Piran, Trst, Ljubljana). S spletno stranjo bo možna objava ažurnih informacij v spletnem kalendarju: obrtne dejavnosti, dnevi odprtih vrat, rojstni dnevi, kulturne prireditve, otroške delavnice, telovadba, pevski zbor, praznovanja, podelitve pohval in priznanj itd. Domačini bodo preko spletne strani

lahko kupovali, prodajali ali podarili rabljene predmete ali med seboj delili kmetijske, kuharske, zeliščarske nasvete. To je le del idej in prednosti, ki jih bodo domačini lahko izkoristili, če bodo zainteresirani in motivirani.

Eden izmed programov tako strategije kot tudi izvedbenega dela Regionalnega programa razvoja podeželja 2007-2013 za občine Koper, Izola in Piran je tudi "Spodbujanje k organiziranemu nastopu na trgu". Za izvedbo tega programa bodo omenjene občine v sodelovanju z Regionalnim razvojnim centrom in nekaterimi manjšimi partnerji (lokalna akcijska skupina, krajevne skupnosti, ...) namenile kar dva milijona evrov. Njihov namen je promocija podeželja z uporabo komunikacijskih orodij. Zamislili so si postavitev internetnih strani, s katerimi bi promovirali obstoječo ponudbo, tisk brošur in drugega promocijskega materiala, izdelavo CD-jev itd. (7). A kaj, ko jih je (vsaj kar se Loparja tiče) v vsem tem že nekdo prehitel ... In vendar ima to svoje prednosti. Ker smo sodelovale zlasti in predvsem z vaščani Loparja in ni bilo vmes posrednikov (vsaj ne na začetku) ter razpisov, smo zastavljeni projekt izvedle v tako kratkem času. Vsi namreč vemo, da navadno največ časa vzame birokracija in izpolnjevanje (večkrat) nepotrebnih obrazcev.

Prav tako bo spletna stran služila kot lokalni časopis, kjer bo celotna vas uredniški odbor. Na ta način želimo spodbujati vse prebivalce vasi k večji aktivnosti. Ker se bodo dogodki na spletni strani shranjevali, bo le-ta predstavljala arhivsko gradivo za prihodnje generacije. Z morebitnim pisanjem bloga (spletnega dnevnika) bodo tudi ostali ljudje lahko delno začutili vaški utrip življenja.

Vsak konec je nov začetek

Vse to in še več, če bo ta "organizem" živel in se ohranjal. Predvsem pa se bo v vrsti domačinov moral najti nekdo, ki čuti močno pripadnost vasi in bo v prihodnje, kot bodoči administrator, skrbel za kakovostnejše in ažurnejše informacije na spletni strani ter posledično s tem povezoval sovaščane v povezano skupnost.

Z izdelavo strani smo pomagale premostiti tisti del marsikaterega projekta, kjer se večini zatakne - pri tehnologiji. Ko je ta ovira premagana, se za domačine odprejo vrata različnih možnosti. Ni jim treba skrbeti za tehnično plat, temveč se lahko osredotočijo na vsebino. Oni so tisti, ki najbolje vedo, kaj se v vasi dogaja, kaj je pomembno in česa si želijo. Me smo priskrbele lopar (orodje za izvedbo), domačini morajo poskrbeti za močan zamah, ki je ključni element vsega procesa. Sami morajo namreč spoznati, kako lahko sebi v prid uporabijo ponujeno priložnost. Spletna stran bo zaživela le, če bo zamah dovolj močan. Za njegovo krepitev pa je potreben čas in prav ta bo pokazal, ali smo pri delu uspeli.

1. Grimes, S. 2000: Rural areas in the information society: diminishing distance or increasing learning capacity? Journal of rural studies, 16, 1, str. 13-21.
2. Medmrežje: <http://www.joomla.org> (citirano 28. 10. 2007).
3. Medmrežje: <http://www.arnes.si/domene/splosnipogoj/> (citirano 24. 11. 2007).
4. Medmrežje: <http://www.m3c.si> (citirano 28. 10. 2007).
5. Medmrežje: <http://www.pina.info> (citirano 28. 10. 2007).
6. Medmrežje: <http://www.gov.si/registrar/upravljanje.htm> (citirano 28. 10. 2007).
7. Razvojni program podeželja za območje občin Koper, Izola in Piran. Dopolnjen in noveliran kot podlaga za črpanje sredstev LEADER 2007-2013. Medmrežje 6: <http://www.rrc-kp.si> (citirano 23. 11. 2007).
8. Medmrežje: <http://www.stat.si/popis2002> (citirano 27. 1. 2008).

Aktivno sodelovanje lokalne skupnosti pri obnovi mlake

V Društvu geografov Pomurja smo lansko pomlad dali pobudo za revitalizacijo izvirne mlake na Makoterjevem bregu v Selu na Goričkem. V sodelovanju z Občino Moravske Toplice in OŠ Fokovci ter s finančno pomočjo Heliosovega sklada za ohranjanje čistih slovenskih voda smo leto dni pozneje, dan pred Svetovnim dnevom voda, 22. marcem, svečano otvorili revitalizirano izvirno mlako ter Vodno učno pot Selo. Otvoritve so se med drugim udeležili tudi minister za okolje in prostor Janez Podobnik, državni sekretar na Ministrstvu za okolje in prostor dr. Mitja Bricelj, predsednik uprave Heliosa Uroš Slavinec, župan Občine Moravske Toplice Franc Cipot ter ravnateljica OŠ Fokovci Suzana Deutsch. Ob tej priložnosti smo izdali tudi zgibanke o mlaki, kjer sta predstavljena obnova mlake ter pomen tovrstnih lokalnih vodnih virov.

Mlake Goriškega so v preteklosti pomenile pomemben vodni vir za napanje živine, zalivanje njiv ter gašenje požarov. Z izkopom studencev in pozneje z izgradnjo lokalnega vodovoda pa so le-te pričele izgubljati pomen. Zaradi pomanjkljivega vzdrževanja se je mlaka v Selu zarasla ter deloma zasula, s tem pa so bile onemogočene osnovne ekosistemske funkcije: ni delovala čistilno, onemogočena je bila naselitev določenih rastlinskih in živalskih vrst, s tem pa se je zmanjšala njena biotska raznovrstnost.

Zasnovo revitalizacije mlake z ekoremediacijami je pripravila dr. Ana Vovk Korže s Filozofske fakultete v

Mariboru, Mednarodnega centra za ERM. Obnovitvena dela so potekala od poletja 2007, organiziralo in izvajalo jih je Društvo geografov Pomurja ob pomoči prebivalcev Sela. Zaradi neposredne bližine intenzivno obdelane njive ter lokalne ceste smo ob mlaki zasadili tudi vegetacijski pas, ki zadržuje širjenje prašnih delcev s ceste in ostankov gnojil v vodo in tako pomaga ohranjati dobro ekološko stanje v mlaki. Za zagotovitev ustrezne varnosti smo ob pomoči lokalnega mizarja okrog mlake postavili tudi ograjo. Mlaka se polni z majhnim izvirom na dnu in s padavinami, glinene prsti pa omogočajo zadrževanje vode. Pomanjkanje padavin v zimski polovici leta pa ni ostalo neopazno niti na mlaki, nivo vode je namreč od pozne jeseni, ko se je mlaka po ureditvi samodejno skorajda povsem zapolnila z vodo, precej upadel.

Mlaka se nahaja na območju omrežja Natura 2000 in znotraj Krajinskega parka Goričko. Z obnovitvijo smo mlaki ponovno vrnili življenje, v njo so se že naselile nekatere živalske vrste, nekoliko toplejše obdobje pa

je prebudilo tudi obvodno vegetacijo. Mlaka je tako po ureditvi ponovno oživila in postala pomemben del naravne in kulturne dediščine pokrajine, ki s svojo biotsko raznovrstnostjo predstavlja pester naravni ekosistem. Mlaka je danes tudi pomemben dodatni vir vode v tej, zaradi suše ogroženi pokrajini. Ponovna naravna ureditev posameznih virov hkrati pomeni način prilagajanja klimatskim spremembam, ki jih vse bolj občutimo tudi na Goričkem.

Revitalizirana mlaka je ena izmed ključnih točk Vodne učne poti Selo, ki smo jo pripravili v sodelovanju z OŠ Fokovci in je bila nagrajena s strani Heliosovega sklada za ohranjanje čistih slovenskih voda. Postavljene informacijske table vodijo obiskovalca po dober kilometer dolgi krožni poti ter ga ob tem poučijo o različnih naravno- ter družbenogeografskih procesih ter kulturni dediščini območja. Tako sta mlaka ter vodna učna pot za učence OŠ Fokovci postali pomembna učilnica v naravi, kjer že izvajajo del vzgojnih in izobraževalnih aktivnosti. Da je temu res tako, so

Kemijska analiza vode iz mlake je pokazala, da voda ne vsebuje škodljivih snovi (foto: Tatjana Kikec).

nam pokazali tudi na sami otvoritvi, kjer so pred zbrano množico vzeli vzorec vode iz mlake ter opravili kemijsko analizo vode. Seveda pa učna pot ni namenjena le učencem OŠ Fokovci, saj je pomemben poligon za terensko delo tudi za učence/dijake ostalih slovenskih, predvsem pa pomurskih osnovnih ter srednjih šol.

Osveščanje javnosti o pomembnosti lokalnih vodnih virov in nujnosti njihovega varovanja je pomemben korak k zavedanju o pomenu celovitega ravnanja z lokalnimi vodnimi viri, brez katerih ni kakovostnega življenja. Aktivno sodelovanje lokalne skupnosti v procesih načrtovanja, izvedbe ter uporabe vodnih virov pa je najboljša popotnica za celovite in kakovostne rešitve ter trajnostno rabo vodnih virov.

Tatjana Kikec

V Alpah trajnostni razvoj postaja resničnost

Mednarodna komisija za varstvo Alp (CIPRA) je izdala tretje poročilo o Alpah. Knjiga z naslovom "Mi, Alpe! Ljudje ustvarjamo prihodnost" predstavlja prizadevanja posameznikov za varstvo alpskega območja kot tudi za njegov gospodarski, socialni in kulturni napredek.

"3. poročilo o Alpah prikazuje, kako so sodobni, dinamični in uspešni posamezniki v številnih krajih na območju Alp na različne načine začeli novo dobo. Kaže, na koliko različnih domiselnih načinov se lahko upremo, denimo, odseljevanju prebivalstva in begu možgan," pojasnjuje Andreas Götz, direktor CIPRE International. "Knjiga ne opisuje velikih projektov in

odvisnosti od države, temveč predstavlja ustvarjalnost in pogum snovalcev prihodnjega razvoja."

Prihodnost pripada tistim, ki jo soustvarjajo. Na območju Alp obstaja zelo veliko pobud, pri katerih v vlogi zavzetih snovalcev prihodnjega razvoja sodelujejo številni posamezniki, vendar pa mnogi od njih ne vedo, da se z enakimi težavami spopadajo tudi drugod. V tem pogledu ima pomembno vlogo 3. poročilo CIPRE o Alpah, katerega osnovna naloga je bila zbrati poročila in urediti izkušnje na vsealpski ravni ter jih ponuditi na razpolago vsem, ki tovrstno znanje potrebujejo.

Poročilo, ki temelji na obsežni raziskavi "Prihodnost v Alpah", ki jo je opravila CIPRA, ne prikazuje le celovite slike velike ogroženosti alpskega prostora, temveč se osredotoča na iskanje ustreznih rešitev. Zanimive reportažne članke in zgovorne posnetke so prispevali novinarji in fotografi ugledne nemške agencije, ki sodeluje z velikimi mediji v Nemčiji, pa tudi z znanimi imeni, kot je New York Times Magazine.

Prvi del vsebuje petnajst reportaž o ljudeh, ki se domiselno, inovativno in uspešno zavzemajo za prave rešitve. Pripoveduje o švicarski vasi, ki je s pomočjo interneta premagala odrezanost od preostalega sveta, o preporodu železnice v eni od italijanskih dežel, o Logarski dolini, ki ima status zavarovanega območja in s katero upravljajo domačini, ali pa o uspešnih umetnikih lesene gradnje, ki so Vorarlberg spremenili v Meko za arhitekto z vsega sveta.

Znanstveno ozadje študije je v poljudnem jeziku pojasnjeno v drugem delu poročila skupaj s programskimi usmeritvami CIPRE za prihodnost. Opisani primeri dobre prakse

tako niso več le posamezni primeri - postajajo usmerjevalci trendov prihodnjega razvoja v celotnem alpskem loku. Poglavje se deli na naslednje teme: socialna kompetenca, regionalno gospodarstvo, zavarovana območja: biotska raznovrstnost in ustvarjanje dodane vrednosti, mobilnost, odnosi med mestom in podeželjem, nove oblike odločanja in politični instrumenti, podnebne spremembe.

Tretji del vsebuje številčne podatke in dejstva, ki so jih znanstveniki v obliki preglednic, grafov in zemljevidov zbrali za vsebinska področja, kot so gospodarstvo, promet, prebivalstvo in prostorski razvoj.

3. poročilo o Alpah je namenjeno strokovnim krogom ter odgovornim posameznikom v Alpah in zunaj njih, prebivalcem in obiskovalcem alpskega sveta, skratka vsem, ki jih skrbi za prihodnost Alp in se pri svojem vsakodnevnem delu ali v prostem času zavzemajo za ekološki in trajnostni razvoj.

Knjiga je izšla v francoskem, italijanskem, nemškem in slovenskem jeziku. Več informacij na: www.cipra.org/sl ter slovenija@cipra.org

CIPRA Slovenija

Geografija nekoliko drugače

V mesecu marcu je bila v Zemljepisnem muzeju GIAM ZRC SAZU na ogled razstava z naslovom Geografija nekoliko drugače. Na razstavi so bila predstavljena učila in učni pripomočki, ki jih je v letih svojega poučevanja slepih in slabovidnih izdelal prof. Roman Brvar.

Presek skozi kraško površje (foto: Roman Brvar).

Poučevanje geografije v šoli, kjer so slepi in slabovidni učenci, je izziv in hkrati velika odgovornost. K slepemu ali slabovidnemu učencu nikakor ne moremo pristopiti samo po ustaljenih poteh obče geografske prakse. Potrebujemo pristop na osnovi logopedagogike, torej specifični pristop pri poučevanju geografije v razredu, kjer je slep ali slaboviden učenec. V osnovi pa je ta način le del obče geografske prakse, drugačne so le poti in pripomočki, ki jih uporabljamo pri pouku.

Pouk geografije v razredu s slepimi in slabovidnimi učenci ni čisto nič drugačen kot v večinski šoli. Drugačne so le metode in pripomočki, ki jih uporabljamo za učinkovitejši pouk. Razstava je nazorno prikazala prav te posebne poti in pripomočke, ki so prilagojeni za delo s slepimi in slabovidnimi učenci.

Dejstvo je, da se je z inkluzivno šolo odprlo kar nekaj bistvenih vprašanj:

Starostna piramida prebivalstva Slovenije - tipni model. (foto: Roman Brvar).

- V kolikšni meri je okolje in večinska šola pripravljena na vključevanje učencev s posebnimi potrebami?
- Ali je večinska šola dovolj opremljena s specialnimi (geografskimi) pripomočki, da lahko zadovolji individualne potrebe vključenih učencev?
- Kako so na vključitev pripravljene učitelji geografije? Ali poznajo zaznavne značilnosti slepih in slabovidnih učencev?
- Ali učitelji geografije poznajo specialna učila in učne pripomočke, ki omogočajo izobraževanje slepih in slabovidnih učencev?
- Ali učitelji geografije poznajo temeljne značilnosti pristopa k slepemu ali slabovidnemu učencu?

Večpredstavna magnetna tabla "Kaj pa vreme?" (foto: Roman Brvar).

Kar nekaj konkretnih odgovorov na ta in podobna vprašanja, je neformalno posredovala tudi ta razstava. Veseli smo bili spontanosti misli večine obiskovalcev razstave, da je lahko ta poseben pristop k specialni tiflopedagogiki v marsičem lahko tudi obogatitev za občo geografsko prakso.

Predvsem bi izpostavil naslednje: nazornost, širša uporaba materialnih virov, individualna priprava učnih pripomočkov, več pozornosti čutilom, neposredno spoznavanje drugačnosti, uporaba specialnih znanj (komunikacije, slepega desetprstnega pisanja na računalnik itd.).

Gubanje (foto: Roman Brvar).

Predstavljenost slepega ali slabovidnega učenca je zaradi vidne okvare omejena, zato moramo pri pouku poiskati tiste preostale zaznavne poti, ki lahko vsaj do neke mere nadomestijo vidno zaznavo. Slepemu je potrebno okolje približati na način celovite zaznave, sicer zanj ni vzpodbudno. Česar ne more videti, naj na primeren način doživi.

Večpredstavni tipni model (foto: Roman Brvar).

Prav je, da se posebna znanja in izkušnje iz specialnih ustanov prenesejo v občo pedagoško prakso. Tudi razstava Geografija nekoliko drugače bo lahko dober prispevek k boljši informiranosti učiteljev geografije v večinski osnovni šoli.

Roman Brvar

Spomladanske ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva v letu 2008

Reška aglomeracija

(15. marec 2008; strokovni vodja: mag. Daniel Bogešič, prof. geogr. in zgod., klasična gimnazija Pazinski kolegij, Pazin).

Reka Rječina je dolga 18 km njeno porečje pa meri 234 km². Svojo dolino je izoblikovala v flišnem Rječinskem odseku tako, da se rečni tok pri Orehovici ostro obrne proti jugozahodu in po preboju soteske skozi priobalno območje prispe do morja. Slikovit kraški izvir Rječine, ki ga domačini imenujejo Zvir ali Zvirjak, leži na nadmorski višini 323 m. Do potresa pri Klani leta 1870 je Rječina izviral pod Podjavorjem, ob potresu pa je izvir zasulo. Zdajšnji izvir ima status naravnega spomenika. Uporablja se za potrebe reškega vodovoda. Njegova minimalna izdatnost je 4,5 litrov, največja pa kar 120 kubičnih metrov vode v sekundi. Leta 1968 je z

zaježitvijo Rječine pri kraju Grohovo na območju naselja Valiči nastalo istoimensko, kilometer dolgo in do 28 metrov globoko zaježitveno jezero s prostornino pol milijona kubičnih metrov vode. Ta je po podzemnem cevovodu speljana do hidroelektrarne Rijeka s turbinami v podzemni strojnici, zgrajeni v soteski, skozi katero se Rječina prebije do morja.

Martinovo Selo je naselje na desnem bregu zgornjega toka reke Rječine. V vasi je v delu hiše blizu starega mlina, edinega še delujočega med nekdanjimi 27 mlini na Rječini, urejen muzej. Poleg razstavljenih starih gospodinj-skih predmetov, orodja in narodne noše, hranijo tu še posode za mleko, v katerih je poslednja "mlikarica" vsak dan nosila sveže mleko na Reko. Zgodovinski pomen "mlikaric" najbolje razkriva njim na čast postavljen spomenik v središču Reke.

Bakar je svoj razvojni zenit začel doživljati zaradi pomorskega prometa in trgovine po letu 1779, ko je postal svobodno cesarsko mesto. Po izgradnji železnice Karlovec–Reka leta 1873 je zaradi preusmerjanja prometa v reško пристanišče začel izgubljati pomen. Strma pobočja nad Bakarskim zalivom so znana po gojenju vinske trte. V 18. stoletju so začeli z urejanjem kulturnih teras s suhi mi zidovi, ki pa so jih zvečine opustili že v petdesetih letih 20. stoletja. Leta 1972 so terase zakonsko zavarovali. Na njih so gojili vinsko trto sorte belina, iz katere so pridobivali znano penino Bakarska vodica.

Kastav je staro naselje na griču z nadmorsko višino 377 m in je središče mikroregije med Reko in Učko s tradicionalnim imenom Kastavština, ki jo sestavljajo občine Opatija, Lovran, Matulji in Kastav. Med hrvaškimi narodnim preporodom je bila Kastavščina žarišče kulturne in politične organiziranosti istrskih Hrvatov. Leta 1866 je bila v Kastvu ustanovljena prva hrvaška čitalnica, pet let pozneje pa je bil tu prvi politični tabor istrskih Hrvatov. V mestu je tudi Muzejska zbirka Kastavščine, katerega del je tudi spominska zbirka Vladimirja Nazorja, ki je bil v letih 1908–1918 tu učitelj.

Tržaški Kras z dolino Glinščice

(19. april 2008; strokovni vodja: dipl. uni. geog. Andrej Bandelj).

Ime flišne doline Glinščice med matičnim in Podgorskim krasom naj bi izhajalo iz besede "klina"; dolina je namreč uklinjena med sosednji kraški pokrajini. Do leta 1959 je bila tod med končno postajo Bohinjske železnice v Trstu in Kozino speljana najstrmejša železniška proga v Evropi, ki ni spadala v kategorijo gorskih

Bakar s kulturnimi terasami, ki so domicil Bakarske vodice, in novo prometno infrastrukturo (foto: Primož Pipan).

prog. Bila najkrajša povezava med Trstom in Ljubljano, pomembna pa je bila tudi za vojaško Istrsko železnico do Pulja, kjer je bilo glavno avstrijsko mornariško oporišče. Po trasi nekdanje proge, ki se vila skozi štiri predore je danes urejena kolesarska steza ki je hkrati sprehajalna pot, na katero so navezane številne stranske poti. V vasi Botač nedaleč od sotočja Glinščice s potokom Grižnikom so se leta 1981 začeli prvi pohodi odprte meje iz Sežane v Dolino. Glinščica ali po italijansko Val Rosandra skriva številne znamenitosti med katerimi je tudi 35 metrov visok slap Supet.

Dolini Glinščice in Grižnika s traso nekdanje železnice slapom Supet, cerkvico sv. Marije in Slavnikom v ozadju (foto: Primož Pipan).

Skozi Bazovico je do zgraditve železniške proge med Trstom in Dunajem potekala glavna trgovska pot med obalo in zaledjem. Po letu 1875 je naselje z vidika tranzita pomembno le še zaradi ceste med Trstom in Reko. Od 20. stoletja dalje je kraj zgodovinskega spomina za Slovence, v novejšem času pa tudi za Italijane.

Spominski kompleks ob Bazoviški fojbi zgrajen z državnimi sredstvi deluje monumentalnejše od spomenika Bazoviškim žrtvam (foto: Primož Pipan).

Na Bazoviški gmajni je bilo 6. 9. 1930 izvedeno sklepno dejanje prvega tržaškega procesa, ko je posebno italijansko sodišče za zaščito države zaradi protifašistične dejavnosti na smrt obsodilo pripadnike organizacije TIGR. Na mestu, kjer so bili v hrbet ustreljeni Ferdo Bidovec, Fran Marušič, Zvonimir Miloš in Alojz Valenčič danes

stoji spomenik Bazoviškim žrtvam. To je za Slovence najbolj simbolna točka v zamejski Italiji. V spomin na zgodovinski dogodek je vsako najbližjo nedeljo 6. septembru organiziran krožni pohod po poti Bazoviških junakov od Bazovice, Jezera, Drage in Kokoša.

Na drugi strani vasi se je na mestu nekdanjega rudniškega jaška, po domače pri "šohtu", kjer so nekoč kopali črni premog, v zadnjih letih institucionali-

Spomenik Bazoviškim žrtvam (foto: Primož Pipan).

ziral dogodek z drugačnim političnim predznakom. Posmrtni ostanki padlih nemških vojakov iz zaključnih bojev za Trst v maju 1945, odpadki, orožje in posmrtni ostanki žrtev fojb so bili prek skupne prostornine vsega naštetega materiala na dnu jaška preračunani na "objektivno število" žrtev in razglašeni za Bazoviško fojbo. Vsako leto tako tu 10. februarja poteka glavna manifestacija Italijanskega državnega praznika ob dnevu spomina na eksodus.

Po vojni so bila zemljišča v lasti Slovencev na območju Bazovice in Padrič podobno kot tista v Devinu in Nabrežini žrtev razlastitev po izjemno nizkih cenah. V Padričah so zgradili begunsko naselje, v Bazovici pa sinhrotron.

Repentabor zavzema območje petih naselij, od katerih so tri v Sloveniji (Vogljje, Dol pri Vogljah, Vrhovlje) dve pa v Italiji (Repen, Col). Pred Repentaborsko cerkvijo se vsaki dve leti zadnjo nedeljo v avgustu odvija etnološko-folklorna prireditev kraška ohcet. Po 21. 12. 2007, ko meje med državama ni več, je naselje zopet združeno v skupnem schengenskem prostoru.

Trst in slovenstvo

(24. maj 2008; strokovni vodja: prof. Samo Pahor; društvo Edinost).

3. 11. 1918 je jugoslovanska torpedovka od Benetk skozi avstrijska minska polja v Trst varno pripeljala italijansko torpedovko Audace, ki je nekdanjemu "Kettejevemu" Molo San Carlo dala novo zemljepisno ime Molo Audace. Po Italijanski 3. armadi, ki je avstrijski Trst osvobodila nekaj dni pozneje, je bila naslednja osvoboditeljica mesta 4. Dalmatinska brigada, ki je v osvoboditveni tekmi prehitela Novozelandsko enoto. Voznik prvega jugoslovanskega tanka, ki je 1. 5. 1945 pripeljal v Trst je bil Berlinčan Wilhelm Sommerfeld, Nемеc v Titovi vojski, katerega oče in brat sta bila v koncentracijskem taborišču zaprta kot antinacisti.

Spomenik Tržačanom, ki so padli v prvi svetovni vojni predstavlja plastika golih mož, saj so mesto branili možje v avstrijskih uniformah. Spomenik Tržačanom, ki so padli v drugi svetovni vojni, kot deželno,

kjer so le ti padli navaja Balkanio; Jugoslavija je bila namreč razkosana in kot država ni več obstajala.

Da v tržaškem občinskem svetu, kjer so imeli Italijani večino že za časa Avstro-Ogrske nekaj ni delovalo tako kot bi moralo in da odnos do Slovencev ni bil le rezultat kasnejše fašistične politike, lepo kaže zgodba z mašami v slovenskem jeziku. Tržaški občinski svet je desetletje pred koncem 19. st. zagrozil, da bo Občina prenehala finančno podpirati tržaško škofijo, če ta ne prenehala z maševanjem v slovenščini. Zadnja slovenska maša v cerkvi Sv. Justa je bila tako davnega 27. 12. 1890. Tržaški škof Lorenzo Bellomi po rodu iz Verone se je naučil slovenščine in v sedemdesetih letih 20. st. zopet uvedel cerkvene obrede v slovenskem jeziku. Zaradi sočasne eksplozije bombe pred katedralo, pa maš v slovenščini še vedno ni.

V Trstu je svojo pot po patronatom škofa Bonoma začel Primož Trubar, z mestom pa je povezan tudi Tomaž

Hren. Ta je kot veliki podpornik jezuitov le tem daroval vinogradniško posestvo Hrenovo, katerega zemljepisno ime je s časoma prešlo v Coroneo. Arhitekt Ivan Vurnik je leta 1913 naredil kapelo sv. Trojice v prostorih Tržaške škofije.

Leta 1904 zgrajeni Fabijanijev Slovenski narodni dom je bil ena prvih večnamenskih stavb v Evropi, saj je pod svojo streho združeval, telovadnico, gledališče, hotel, čitalnico, banko... Leta 1920 požgana in kasneje obnovljena stavba še do danes ni vrnjena njenim lastnikom – zamejskih Slovincem.

Za razliko od Šavrink so imele Škedenjske krušarice krajšo pot do svojih strank v mestu. Za ohranjanje njihove dediščine skrbi Škedenjski etnografski muzej za katerega skrbi slovensko društvo. Krušarice so bile po svojem kruhu tako znane, da so ga peklo celo sami Mariji Tereziji na Dunaju.

Samo Pahor, je s svojim samohodstvom sprožil tri ugodne razsodbe italijanskega ustavnega sodišča (št. 28/1982, št. 62/1992 in št. 15/1996), ki slovenski manjšini v Italiji zagotavljajo več pravic, kot pa sprejeti zaščitni zakon iz leta 2001 (št. 38, 23. 2. 2002). Te bi za pogajalsko izhodišče lahko vzela tudi Republika Slovenija in Slovenske manjšinske organizacije v Italiji. Neizvajanje zakona namreč dokazuje, da nestrpnost; predvsem v občini Trst, iz časov stare Avstrije, liberalne in fašistične Italije še ni pojenjala.

Vabljeni, da se nam na prihodnjih ekskurzijah pridružite tudi Vi. Fotografije z ekskurzij si lahko ogledate na: www.zrc-sazu.si/lgd, kjer je objavljen tudi program ekskurzij za jesen 2008.

Primož Pipan

Ker Občina Trst še vedno protizakonito odklanja izdajanje dvojezičnih osebnih izkaznic, si je Samo Pahor lastnoročno izdelal svojo (foto: Primož Pipan).

AGUL športne igre geografov 2008

Alumni klub geografov Univerze v Ljubljani je 24. maja 2008 organiziral tradicionalne športne igre geografov. Cilj tokratnega potepanja je bila slovenska obala - športne igre so namreč potekale v Centru šolskih in obšolskih dejavnosti Breženka v Fiesi.

Obložena s pijačo in športnimi rekviziti se je mala četica geografov odpravila na dolgo pot proti toplim krajem. Po namestitvi v prijetni senci je sledil motivacijski nagovor g. Pretnarja, vzgojitelja v domu Breženka. Nato pa se je začela akcija! Arbitražno sestavljena tekmovalna moštva so se najprej pomerila v veslanju. Velikost čolna je zahtevala sodelovanje dveh moštev, a je šlo zato še hitreje. Prijetna temperatura morja je poskrbela za neizmerne užitke, saj je vsak poškrapljeni tekmovalec poskrbel za še hitrejši tempo. Da smo geografi res od sile, se je pokazalo ob merjenju končnega časa. Izkazalo se je namreč, da je prva skupina zmagala z naskokom pičle sekunde (!!!). Ker

Vlečenje vrvi: tule gre pa zares (foto: Simon Kušar)!

hitenje s polnimi želodci ni najbolj prijetno, so bile pred kosilom odigrane skoraj vse tekme nogometnega turnirja. Po kosilu je seveda sledilo sproščanje mišic ob kavi in sladoledu ter občudovanje številnih geomorfoloških, hidrogeografskih in družbenogeografskih znamenitosti preučevanega območja.

Popoldne je zaznamovalo bolj sproščeno, a zato nič manj tekmovalno vzdušje ob številnih preizkušnjah. Pri tem je potrebno izpostaviti nevarni

pickado ter razburljivo balinanje, v katerem je bil glavni konzultant najstarejši član AGUL-a. Za razburljivo finale je poskrbela še vlečenje vrvi, v katerem je prišlo do številnih presenečenj in preobratov.

Utoplajoče se sonce je naznanjalo, da se dan končuje. Po obveznem pospravljanju prizorišča je sledila le še razglasitev rezultatov. Vsi udeleženci športnih iger so si za svoje udeleževanje prislužili diplome. Toda za geografe se dan kljub temu še ni popolnoma končal. Na poti proti notranjosti Slovenije se je zgodil še praznik refoška v Marezigah. Hrane, pijače in glasbe ni manjkalo, tako da je bilo potrebno večkratno štetje prebivalstva, da se je ekipa v popolni postavi vkrcala na avtobus in ob petju koračnic odbrzela proti Ljubljani.

Če so se vam ob branju dogodivščin s športnih iger geografov zaiskrile oči, se nam pridružite prihodnje leto tudi vi!

"Fazno poročilo" in fotoutrinke s športnih iger si lahko ogledate na spletni strani Alumni kluba geografov Univerze v Ljubljani.

Simon Kušar

Postroj udeležencev športnih iger geografov 2008 (foto: Simon Kušar).

Diplomanti v letu 2007

Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

Leta 2007 je na Oddelku za geografijo Filozofske fakultete v Ljubljani diplomiralo 105 študentov (v nadaljevanju predstavljeni po abecednem vrstnem redu). Na študijski smeri enopredmetna-nepedagoška je študij zaključilo 61 študentov, na dvo-predmetni-pedagoški pa 44 študentov. Diplomanti prihajajo iz 75 krajev Slovenije.

V letu smo nadaljevali z digitalizacijo diplomskih del študentov Oddelka za geografijo. Diplomatska dela so v digitalni obliki dostopna na spletni strani Oddelka za geografijo v rubriki Knjižnica- Katalog pisnih del (<http://geo.ff.uni-lj.si/pisnadela/>).

Diplomant Oddelka za geografijo Damir Lovenjak je prejel Prešernovo nagrado Filozofske fakultete za leto 2007.

ALEŠ, Maja: Golf kot prostočasna dejavnost in del turistične ponudbe v Sloveniji. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34127458

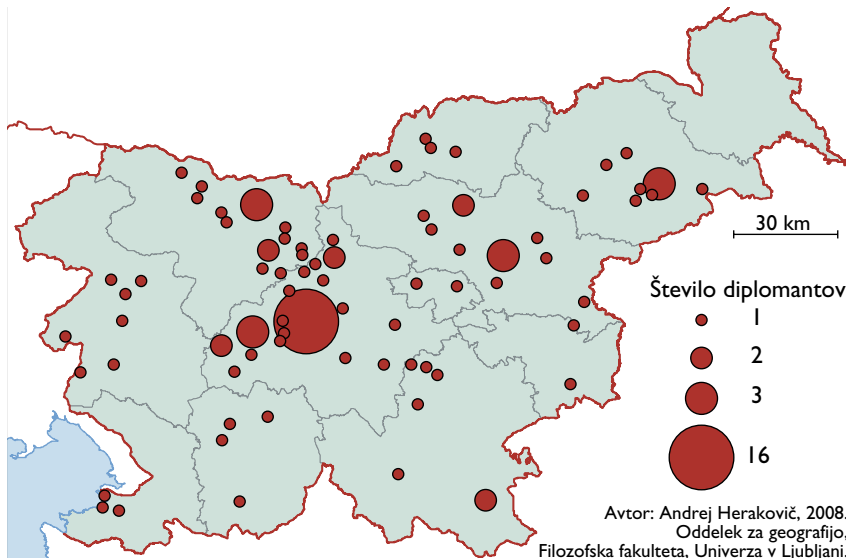
ARSENOVIČ, Darja: Vpliv turizma na jamsko okolje. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Mihevc. Diplomirala 29.11.2007. COBISS.SI-ID 35075426

BAK, Marta: Geografsko izobraževanje odraslih. Ljubljana, 2007. Mentor Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 34702690

BANDELJ, Irena: Geografsko izobraževanje in vrednote prostora. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 34688866

BEČAN, Andreja: Regionalni razvoj Alenteja. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 19.6.2007. COBISS.SI-ID 34406242

BENČINA, Tatjana: Okoljevarstvene zasnove razvoja občine Idrija. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34084194

Število diplomantov Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.

BERČIČ, Petra: Družbena geografija Tunizije. Ljubljana, 2007. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34074210

BOROŠA, Alenka: Pot spominov in tovarištva v zelenem sistemu Ljubljane. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35071586

BEŠIČ, Sanela: Okoljevarstveni vidiki prostorskega razvoja občine Jesenice. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34402658

BOŽIČ, Neja: Geografija občine Šempeter-Vrtojba. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 34665314

BOŽIČ, Nika: Primerjava irskega krasa s krasom v Sloveniji. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Kranjc. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34074722

BRGLEZ, Simona: Geografski pogoji za razvoj občine Prebold. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34454114

CAF, Helena: Somestje Kyoto – Kobe – Osaka. Ljubljana, 2007. Mentorja Dejan Rebernik in Andrej Bekeš. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35076962

DEMŠAR, Katarina: Pokrajinsko in ekosistemsko vrednotenje mestnih parkov v Parizu in Ljubljani. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33558626

DOBNIK, Jurij: Geografske značilnosti odlagališč odpadkov pri samotnih kmetijah na Dobrovljah. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34670690

DOLŠAK, Katja: Daljinsko zaznavanje in izdelava kart kot pomoč pri vodenju in upravljanju ob nesrečah. Ljubljana, 2007. Mentorja Karel Natek in Marjan Malešič. Diplomirala 27.6.2007. COBISS.SI-ID 34470242

DRAKSLER, Katarina: Sonaravne smernice za regionalni razvoj občine Škofljica. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34666850

ERJAVEC, Tina: Omejitveni dejavniki bodočega prostorskega razvoja občine Velenje. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34399330

ERŽEN, Saša: Geografija Jelovice s poudarkom na možnostih razvoja turizma. Ljubljana, 2007. Mentor Marjan M. Klemenčič. Diplomirala 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34081634

FATUR, Igor: Energetika v Zahodni Sibiriji. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33562210

FERJANČIČ, Polona: Površinski kopi občine Logatec. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34445410

FERLEŽ, Alenka: Regionalna geografija mestnega jedra Celja in možnosti njegove revitalizacije. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35202658

FILIPČIČ, Barbara: Zgodovinski in prostorski razvoj Ciudad de Mexica. Ljubljana, 2007. Mentorja Metka Špes in Janez Marolt. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35074146

GRAMC, Uroš: Regionalni pomen Krajinskega parka Šturmovci. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34667874

HOLC, Petra: Trajnostno ravnanje s komunalnimi odpadki v Mestni občini Ljubljana. Ljubljana, 2007. Mentor Metka Špes. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35072098

JANKOVIČ, Tanja: Osamelni kras v Polhograjskem hribovju. Ljubljana, 2007. Mentor Karel Natek. Diplomirala 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34081890

- JEZERŠEK, Darka:** Političnogeografska analiza kriznega območja Darfur. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35118690
- JOKIČ, Nataša:** Turizem in rekreacija v Ljubljani. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34432866
- KAJTEZOVIČ, Anita:** Geografija občine Črnomelj. Ljubljana, 2007. Mentor Franc Lovrenčak. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34402146
- KLANČIŠAR, Katja:** Zasnova sonaravnega okoljskega razvoja Zasavja. Ljubljana, 2006. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33557858
- KLEČ, Gašper:** Geografsko vrednotenje opuščenih gramoznic Kranjskega polja. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34085986
- KLINAR, Klemen:** Valorizacija degradiranih površin v občini Jesenice. Ljubljana, 2007. Mentor Metka Špes. Diplomiral 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34444642
- KOCIPER, Mojca:** Stanje okolja v Bolgariji. Ljubljana, 2007. Mentor Metka Špes. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33556834
- KOREN, Janja:** Vpliv podnebnih značilnosti na obisk slovenskih turističnih krajev. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes, somentor Dejan Cigale. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34446178
- KRAMAR, Helena:** Vrednotenje uporabe kartografskih pripomočkov na različnih stopnjah srednjih šol. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34082914
- KRAMAR, Romana:** Suburbanizacija Tržiča. Ljubljana, 2007. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 34677090
- KRIVEC, Katja:** Regionalni vidiki slovenske manjšinske politike. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33579618
- KRŽIŠNIK, Tina:** Geografsko izobraževanje učencev z motnjo pomanjkljive pozornosti in hiperaktivnosti (MPPH) v osnovni šoli. Ljubljana, 2007. Mentorja Tatjana Resnik Planinc in Milan Adamič. Diplomirala 19.6.2007. COBISS.SI-ID 34470498
- KÜSSEL, Polona:** Razvojni procesi Škofjeloškega hribovja na primeru katastrskih občin Sv. Lenart in Podvrh. Ljubljana, 2007. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33571938
- LAMPE, Jana:** Regionalna geografija in sociološki prikaz indijske zvezne države Megalaje. Ljubljana, 2007. Mentorja Franc Lovrenčak in Rastko Močnik. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34401378
- LESKOVAR, Anja:** Tipizacija in razporeditev drobnih površinskih korozijskih oblik na slovenskem krasu. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Mihevc. Diplomirala 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34073698
- LESKOVEC, Nina:** Pouk geografije in otroci s posebnimi potrebami z vidika usposobljenosti učiteljev geografije. Ljubljana, 2007. Mentorici Tatjana Resnik Planinc in Jana Kalin. Diplomirala 22.2.2007. COBISS.SI-ID 33572450
- LOVENJAK, Damir:** Etnični problemi v zahodni Makedoniji. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33578082
- LUBI, Gregor:** Poizvedovalna raziskava o ekološki ozaveščenosti prebivalstva na širšem mariborskem območju. Ljubljana, 2007. Mentor Marko Krevs. Diplomiral 12.9.2007. COBISS.SI-ID 34665826
- MAJKIČ, Maša:** Trajnostni mestni prometni načrti, primerjava pristopa Evropske unije in Nove Gorice. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34399842
- MARAŽ, Darinka:** Poskus analize turistične nosilne zmogljivosti na primeru občine Bohinj. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34432610
- MARSIČ, Matjaž:** Trajnostni prostorski razvoj Mestne občine Koper. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe, somentor Dušan Plut. Diplomiral 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33557090
- MATOS, Janez:** Presoja aerofotointerpretacije, kot metode za odkrivanje divjih odlagališč odpadkov na Ljubljanskem polju. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35072610
- MAVRI, Maruša:** Razvoj turistične dejavnosti v občini Cerkno. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 34675810
- MIHELČIČ, Natalija:** Geografija Ribnice. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35075938
- MIVŠEK, Saša:** Problemski pouk pri geografiji v prvem letniku gimnazij. Ljubljana, 2007. Mentorici Tatjana Resnik Planinc in Jana Kalin. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 35120226
- MIVŠEK, Tomaž:** Geomorfologija ozemlja med Črim Vrhom in Medvedjim Brdom. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Mihevc. Diplomiral 19.6.2007. COBISS.SI-ID 34432354
- MUC, Vesna:** Gospodarske cone Jugovzhodne Slovenije. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 14.9.2007. COBISS.SI-ID 34663266
- OMAHEN, Nejka:** Visoka snežna odeja v Sloveniji v drugi polovici 20. stoletja. Ljubljana, 2007. Mentor Darko Ogrin. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35075170
- OMEJC, Polona:** Geografska analiza in ocena potencialnih vplivov ustanovitve srednje šole na regionalni razvoj občine Vrhnika z okolico. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 34702946
- OŠTIR, Mirjana:** Etnični in lingvistični atlasi Latinske Amerike. Ljubljana, 2007. Mentorici Metka Špes in Jasmina Markeš. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34199138
- PEKOLJ, Polona:** Okoljevarstveni vidiki oskrbe z vodo v Suhi krajini. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34669666
- PERŠOLJA, Tina:** Geografija Breginjskega kota. Ljubljana, 2006. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33571682
- PETEK, Urška:** Presoja izbora in količine podatkov pri pouku geografije na različnih stopnjah šolanja. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 11.9.2007. COBISS.SI-ID 34703458
- PETERNEL, Tomaž:** Prostorsko spreminjanje padavin na profilu čez Trnovski gozd. Ljubljana, 2007. Mentor Darko Ogrin. Diplomiral 13.9.2007. COBISS.SI-ID 34688354
- PETROVIČ, Maja:** Učinki intenzivnega kmetovanja v rastlinjakih na primeru Slovenije in Nizozemske. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes, somentorica Barbara Lampič. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34522978
- PIRC, Mateja:** Umirjanje prometa v alpskih dolinah s poudarkom na predlogu novega prometnega režima v dolini Vrata. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 13.9.2007. COBISS.SI-ID 34669922
- PIRIH, Matej:** Političnogeografska analiza večetničnih držav na primeru Belgije in Švice. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35114082
- PLANINC, Luka:** Uporaba interneta pri poučevanju geografije. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35122018
- PODPADEC, Mojca:** Poučevanje in vloga učitelja geografije pri delu s slepimi in slabovidnimi učenci. Ljubljana, 2007. Mentorici Tatjana Resnik Planinc in Barbara Šteh. Diplomirala 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35120994
- POGAČNIK, Metka:** Vplivi odlagališča elektrofiltrskega pepela Termoelektrarne Trbovlje na okolje. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34668386
- POLAJNAR, Katarina:** Odnosi prebivalcev do ramsarskih lokalitet. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34443874
- POLUTNIK Kalajdziski, Simona:** Historično geografska analiza Spodnje Savinjske doline v luči jožefinske vojaške karte. Ljubljana, 2007. Mentor Marko Krevs. Diplomirala 22.2.2007. COBISS.SI-ID 33572962
- POVŠIČ, Urška:** Geografija Lokovca. Ljubljana, 2007. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34397538
- PRIVŠEK, Aleksandra:** Geografski učinki poplave 1.11.1990 v Zgornji Savinjski dolini in njihovo upoštevanje pri načrtovanju prostorskega razvoja. Ljubljana, 2007. Mentor Karel Natek, somentor Andrej Černe. Diplomirala 12.9.2007. COBISS.SI-ID 34689634

PUPPIS, Rok: Turizem na Jonskih otokih. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomiral 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34073442

RAVNIKAR, Mateja: Regionalnogeografska struktura in problemi tipičnega kriznega območja na primeru Zahodnega brega. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33615970

RAZPOTNIK, Barica: Struktura in položaj manjšin na Finskem. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34405218

RUPNIK, Marjeta: Povezanost pouka geografije z obveznimi izbirnimi predmeti z geografskimi vsebinami na nivoju osnovne šole. Ljubljana, 2007. Mentorica Tatjana Resnik Planinc. Diplomirala 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34083682

SAŠIČ, Sandra: Odlagališče nenevarnih odpadkov Stara vas. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34131554

SAVANOVIČ, Gvozden: Geografska interpretacija izbriša prebivalstva iz registra stalnih prebivalcev. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35113570

SKRT, Primož: Škodljivi vplivi masovnega turizma: nesonaravni razvoj turistične regije na primeru Tenerife. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes, somentor Dejan Cigale. Diplomiral 13.9.2007. COBISS.SI-ID 34676066

ŠEPETAVC, Ana: Delovanje in pomen Skupnosti slovenskih naravnih zdravilišč. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Cigale. Diplomirala 20.4.2007. COBISS.SI-ID 34126946

ŠEŠKO, Saška: Osameli kras v Kozjanskem regijskem parku. Ljubljana, 2007. Mentor Karel Natek. Diplomirala 12.9.2007. COBISS.SI-ID 34687586

ŠEVIČ, Dragan: Možnosti rabe biodizla v ljubljanskem mestnem avtobusnem prometu. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35074914

ŠIMNOVEC, Jaka: Biomasa kot način regionalne sonaravne proizvodnje energije v Občini Vodice. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35074402

ŠKAFAR, Matej: Problematika ravnanja z odpadki v severovzhodni Sloveniji. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35071842

ŠROT, Nina: Geografski pogoji rabe sončne energije (fotovoltaika) v Sloveniji in na Portugalskem. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34085218

ŠTEPEC, Matej: Razvojni potenciali podeželja občine Šentrupert s poudarkom na razvoju mladinskega turizma. Ljubljana, 2007. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomiral 12.9.2007. COBISS.SI-ID 34692962

ŠULIN, Anja: Preobrazba industrijskih območij v Mestni občini Ljubljana. Ljubljana, 2007. Mentor Dejan Rebernik. Diplomirala 19.6.2007. COBISS.SI-ID 34405474

ŠVAB, Jernej: Slovenci v Franciji. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33581410

TROBEC, Tajan: Hidrogeografske metode ocenjevanja nemerjenih pretokov v Sloveniji. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomiral 30.11.2007. COBISS.SI-ID 35074658

TURK, Anja: Učne inovacije pri pouku geografije na slovenskih gimnazijah. Ljubljana, 2007. Mentorici Tatjana Resnik Planinc in Jana Kalin. Diplomirala 19.6.2007. COBISS.SI-ID 34474850

TURŠIČ, Mateja: Demografsko ogrožena območja v Velikolaščanski pokrajini. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 14.9.2007. COBISS.SI-ID 34673250

UMEK, Alenka: Urbanizacija podeželja na primeru provinc Jiangsu in Shaanxi in sistem hukou. Ljubljana, 2007. Mentorja Franc Lovrenčak in Mitja Saje. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34401634

URANKAR, Katja: Kras Krimskega hribovja in Rakitniške planote. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Mihevc. Diplomirala 14.9.2007. COBISS.SI-ID 34687330

VEROVŠEK, Špela: Promet urbanega območja Ljubljane in Münstra. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34399586

VERŠIČ, Bojana: Geografske značilnosti Ptujkega jezera. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 10.9.2007. COBISS.SI-ID 34667618

VIDMAR, Marjeta: Rekreativna os ob Kamniški Bistrici v občini Kamnik. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 14.9.2007. COBISS.SI-ID 34664802

VOGRINČIČ, Anita: Geografske osnove razvoja smučarskega turizma v kranjskogorski občini. Ljubljana, 2007. Mentor Metka Špes. Diplomirala 13.9.2007. COBISS.SI-ID 34670178

VOKIČ, Tatjana: Simulacija sprememb kulturnega okolja na potovanju med izbranimi evropskimi državami. Ljubljana, 2007. Mentor Marko Krevs. Diplomirala 12.9.2007. COBISS.SI-ID 34674274

VREČAR, Teja: Vpliv manjšinskih medijev na slovensko narodno skupnost na avstrijskem Koroškem. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 14.9.2007. COBISS.SI-ID 34666082

VUKAŠINOVIČ, Janja: Sonaravno življenje Indijancev v Amazoniji. Ljubljana, 2007. Mentorica Metka Špes. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34452066

ZAJC, Miha: Problematika majhnih držav v Evropski uniji na primeru Slovenije. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34088290

ZARNIK, Špela: Razvojnina in okoljska presoja širitve prometne infrastrukture na Gorenjskem (primer: avtocestni odsek Voklo - Karavanke, letališče Brnik). Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 24.4.2007. COBISS.SI-ID 34087010

ZIDAR, Nataša: Geografija Podgrajskega podolja. Ljubljana, 2007. Mentor Marijan M. Klemenčič. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34398306

ZOREC, Žiga: Organiziranost avstralskih Slovencev in ohranjanje njihove identitete na primeru Melbourne. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomiral 23.2.2007. COBISS.SI-ID 33580386

ZUPANIČ, Mojca: Sistem urbanega planiranja na primeru New York Cityja. Ljubljana, 2007. Mentor Andrej Černe. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34400354

ŽEMVA, Katja: Okoljevarstveni problemi in sonaravni razvoj turizma na Poljuku. Ljubljana, 2007. Mentor Dušan Plut. Diplomirala 18.6.2007. COBISS.SI-ID 34403170

ŽGUR, Anja: Političnogeografska analiza Libanona kot kriznega območja. Ljubljana, 2007. Mentor Jernej Zupančič. Diplomirala 25.4.2007. COBISS.SI-ID 34088802

Geografija kontaktnih prostorov Fakultete za humanistične študije Univerze na Primorskem

BALOH, Eneja: Analiza fizično-geografskih prvin Slovenske Istre z vidika ogroženosti zaradi suše Koper, 2007. Mentor Darko Ogrin. Diplomirala 28. 5. 2007.

DEBEVC, Katja: Minimalne temperature na kraških poljih Notranjske. Koper, 2007. Mentor Darko Ogrin. Diplomirala 27. 9. 2007.

HROVATIN, Neža: Vplivi turizma in turistični tokovi v Postojnski jami. Koper, 2007. Mentor Tadej Slabe. Diplomirala 5. 1. 2007.

JURKOVIČ, Janja: Razvojne možnosti turistično rekreativne kolesarske mreže Spodnjega Podravja. Koper, 2007. Mentor Anton Gosar. Diplomirala 14. 12. 2007.

KODERMAN, Miha: Slovenski izseljenci v Viktoriji. Koper, 2007. Mentor Matjaž Klemenčič. Diplomiral 30. 3. 2007.

KRŽIŠNIK, Romana: Problematika ravnanja z odpadki na Gorenjskem. Koper, 2007. Mentorica Valentina Brečko Grubar. Diplomirala 14.12. 2007.

SLAVEC, Petra: Prilagoditve kraškim poplavam na jugu Zgornje Pivške kotline. Koper, 2007. Mentor Milan Orožen Adamič. Diplomirala 30. 11. 2007.

TROBEC, Alenka: Onesnaževanje slovenskega morja z nafto. Koper, 2007. Mentor Stanko Pelc. Diplomirala 27. 3. 2007.

Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Mariboru

BOROVNIK, Aleksandra: Timsko delo pri pouku geografije. Mentorica Karmen Kolenc-Kolnik.

JAKULIN, Petra: Zaledje Slovenske Istre - območje alternativnih oblik turizma. Mentor Uroš Horvat.

JURAČ, Vesna: Vodna učna pot Dobrava. Mentorica Ana Vovk-Korže.

KARLOVŠEK, Ambrož: Vpliv vremenskih tipov in meteoroloških elementov na onesnaženost zraka v Zasavju. Mentor Igor Žiberna.

KOLENC, Janja: Oblike prostorskega razvoja podeželskih naselij na Dravskem polju. Mentor Vladimir Drozg.

KOVAČ, Iris: Uporaba ekoremediacij za varovanje okolja v Dravinjskih goricah. Mentorica Ana Vovk-Korže.

KOZMUS, Urška: Varovanje biotske raznovrstnosti na območju Savinjske regije. Mentorica Ana Vovk-Korže.

MILHARČIČ, Andreja: Planine na širšem območju Bovca. Mentor Vladimir Drozg.

PISAR, Valentina: Prometna povezanost Slovenije in Hrvaške. Mentorica Lučka Lorber.

PODJED, Maja: Oskrba v obmestju Celja. Mentor Vladimir Drozg.

PUŠNIK, Barbara: Zasnova vodne učne poti v porečju reke Dravinje. Mentorica Ana Vovk-Korže.

RUŽIČ, Aleksander: Družbeno-geografski razvoj občine Gornji Petrovci. Mentor Uroš Horvat.

SEIBERT, Tina: Geografska učna pot skozi Griže in Migojnice. Mentorica Karmen Kolenc-Kolnik.

STANEK, Špela: Analiza učinkov procesa globalizacije na družbeno-gospodarsko podobo današnjega sveta. Mentorica Lučka Lorber.

STRMŠEK, Tine: Strukturne spremembe slovenske in mariborske tekstilne industrije s prehodom na tržno gospodarstvo. Mentorica Lučka Lorber.

STRNIŠA, Lea: Diferenciacija in individualizacija pri pouku geografije v osnovni in srednji šoli. Mentorica Karmen Kolenc-Kolnik.

ŠRAJNER, Maja: Preverjanje v 9-letni osnovni šoli pri pouku geografije. Mentorica Karmen Kolenc-Kolnik.

ŠTRAUS, Saša: Prsti v Prekmurju. Mentorica Ana Vovk-Korže.

TRATAR, Jožefa: Socio-ekonomske spremembe na Goričkem. Mentorica Lučka Lorber.

VRAČKO, Kristina: Prsti v Podravju. Mentorica Ana Vovk-Korže.

ZORJAN, Barbara: Turistični razvoj v občini Ormož. Mentor Uroš Horvat.

Diplomantom iskreno čestitamo.

Priznanja za najboljša diplomska dela in seminarske naloge Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani

V sredo, 28. maja 2008, je v Modri sobi Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani potekala svečana podelitev nagrad za najboljša diplomska dela in seminarske naloge, ki so jih študenti Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani napisali v preteklem študijskem letu 2006/2007. Tako smo letos podelili šest tovrstnih priznanj za dela, ki so po mnenju njihovih mentorjev izstopala po vložnem delu, inovativnosti, geografski interpretaciji in po kvaliteti končnih izdelkov.

Letošnji nagrajenci so:

Andreja Bečan, za diplomsko delo "Regionalni razvoj Alenteja", mentor: dr. Dejan Rebernik, doc.

Urška Povšič, za diplomsko delo "Geografija Lokovca", mentor: dr. Marijan M. Klemenčič, izred. prof.

Klemen Klinar, za diplomsko delo "Valorizacija degradiranih površin v občini Jesenice", mentorica: dr. Metka Špes, izred. prof.

Saška Šeško, za diplomsko delo "Osameli kras v Kozjanskem regijskem parku", mentor: dr. Karel Natek, izred. prof.

Matej Štepec, za diplomsko delo "Razvojni potenciali podeželja občine Šentrupert s poudarkom na razvoju mladinskega turizma", mentor: Marijan M. Klemenčič, izred. prof.

Žiga Zwitter, za seminarsko nalogo "Vpliv rodovitnosti prsti na ogozdovanje lazov južno od Loškega in Babnega polja", mentor: dr. Blaž Repe, doc.

Vsem nagrajencem iskreno čestitamo!

Nagrade so študentom podelili njihovi mentorji in predstojnik Oddelka za geografijo dr. Dejan Rebernik (foto: Matjaž Rebolj).

Geografija Slovenije 17: Terasirana pokrajina Goriških brd

Začetek leta 2008 je luč sveta zagledala že 17. knjiga iz zbirke Geografija Slovenije. Nastala je kot rezultat slovenskega prispevka v mednarodnem projektu ALPTER (The terraced landscapes of the Alpine Arc), ki je potekal v okviru Interreg IIIB pobude Alpine space. Poleg dr. Lučke Ažman Momirski s Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani, ki je vodila slovenske aktivnosti, so pri projektu sodelovali še dr. Drago Kladnik, dr. Blaž Komac, dr. Franci Petek, Peter Repolusk in dr. Matija Zorn z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU. Vsi omenjeni so tudi avtorji knjige, ki jo predstavljam.

Knjiga je sestavljena iz 11 vsebinskih poglavij. Uvodna poglavja, ki predstavljajo naravno- in družbenogeografsko podobo Goriških brd ter spremembe

v rabi tal v zadnjih dvesto letih, so uvod v specializirana poglavja. Ta govorijo o razprostranjenosti in temeljnih značilnostih kulturnih teras s poudarkom na reliefnih značilnostih, nadmorski višini, naklonu in ekspoziciji, in sicer v luči njihovega pomena za sodobno stanje rabe tal in tudi načrtovanja novih teras. Zadnja tri poglavja se nanašajo na podrobno proučitev plazovitosti, natančneje na dejanski izpostavljenosti usadam in zemeljskim plazovom. S pomočjo deterministične in probabilistične metode je prikazana verjetnost njihovega pojavljanja.

Rezultati so prikazani na različnih ravneh. Nekateri prikazujejo celotna Goriška brda (občina Brda), drugi primerjavo med južnim in severnim delom Brd, potem katastrski občini Medana in Kožbana ter območji naselij Medana in Kožbana.

Knjiga je pomemben prispevek k poznavanju terasirane pokrajine Goriških brd in prinaša odgovore na dve ključni vprašanji: kako upravljati s tveganji, ki se pojavljajo zaradi urejanja in propadanja teras, ter kakšen je odnos do obnove teras.

Obenem dviguje zavedanje o pomenu teras. Terasirana pokrajina prispeva k oblikovanju in prepoznavnosti lokalnih kultur; za ljudi je pomemben del kakovosti življenja, pestrost in doživljajska privlačnost pokrajine omogočajo ohranjanje poseljenosti in vitalnosti podeželja, so zapisali avtorji v uvodu knjige, opremljene s številnimi kakovostnimi grafičnimi prilogami.

Mimi Urbanc

planetzemlja®
geoznanost za družbo

Organizacija združenih narodov, UNESCO in Mednarodno združenje geologov so letošnje leto razglasili za Mednarodno leto planeta Zemlja. V projekt smo vključeni tudi geografi ...

... v naslednji številki Geografskega obzornika.

Ekskurzije Ljubljanskega geografskega društva jeseni 2008

PODEŽELJE KOPRSKEGA PRIMORJA – MOŽNOST PONOVNE OŽIVITVE

18. oktober 2008

Vodji: Mateja Pirman in Tanja Žnidarčič, absolventki geografije, članici Društva mladih geografov Slovenije.

Cilj: Šavrinsko gričevje – podeželje v zaledju Kopra.

Okvirna pot: Ljubljana – Dekani – Kavaliči – Lopar – Truške – Babiči – Abitanti – obala – Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

POHODNIŠKA ESKURZIJA PO PLANOTI GOLTE

13. september 2008

Vodja: dipl. uni. geog. Martina Pečnik, Naravovarstvena zveza Smrekovec, ambasadorica programa Leonardo da Vinci za Slovenijo.

Cilj: Spoznavanje geografskih značilnosti Krajinskega parka Golte, Mozirske planine in naravoslovnih posebnosti kraške planote.

Okvirna pot: Ljubljana – Mozirje – Radegunda – Medvedjak (1564 m) – Konjski Vrh (1514 m) – Stari stani – Boskovec (1587 m) – Radegunda – Mozirje – Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

IZVIRI ŽIVLJENJA ROGAŠKE SLATINE: ZDRAVILNA VODA – DAROVI ZEMLJE – KREATIVNOST ČLOVEKA

15. november 2008

Vodja: dipl. uni. geog. Vesna Zagoda, Fontus, organizacija potovanj, agencija in svetovanje d.o.o., Rogaška Slatina.

Cilj: Prikazati tri pomembne, prepletajoče se dejavnike razvoja Rogaške Slatine in okolice:

- izvire zdravilne mineralne vode,
- ohranjenost narave in razgibanost površja, ki botrujeta možnostim za pridobivanje različnih surovin in pridelavo kmetijskih pridelkov ter
- kreativnost ljudi, ki je prispevala k razvoju območja današnje Rogaške Slatine.

Okvirna pot: Ljubljana – Spodnja Kostrivnica – Boč – Zgornji Gabernik – Rogaška Slatina – Brestovec – Ljubljana.

Odhod: 7.00, Kongresni trg, Ljubljana.

POHODNIŠKA EKSKURZIJA PO PLANOTI GOLTE

Okvirni program: do izhodiščne točke v Žekovcu pri Mozirju se bomo pripeljali z avtobusom. Pot bomo pričeli pri hotelu Golte, do katerega se bomo pripeljali s kabinsko žičnico iz Žekovca. Pohodniški del ekskurzije bo potekal po planinskih poteh po južnem in osrednjem delu planote. Pot je zlaožna, s krajšimi vzponi med kopastimi vrhovi, planinska kočna na Mozirskih planinah nas pričaka proti koncu poti.

Zanimivosti: krajinski park Golte, jama Ledenica, umetno jezero, alpski vrt Alpinetum, pastirska kapelica, leseni stolp na najvišjem vrhu Boskovec, kraško površje na južnem robu slovenskih Alp. Skupno je hoje za 5 ur.

Obvezna oprema: planinski čevlji, primerna oblačila in malica.

Doplačila: 10 €/osebo za povratno vozovnico za kabinsko žičnico in vstopnino v alpski vrt. V planinski koči je možno kupiti hrano in pijačo.

Prijave na ekskurzije sprejemamo na telefonskem odzivniku: **01/ 200 27 30**. Prosimo, da se pri prijavi predstavite z imenom in priimkom, pustite pa še telefonsko številko, na kateri ste dosegljivi.

Finančni prispevek za izvedbo ekskurzije znaša **20 €** za člane LGD oziroma **30 €** za nečlane; obvezno ga nakažite na transakcijski račun št. **02010-0092471715** (Ljubljansko geografsko društvo, Aškerčeva 2, 1001 Ljubljana, Namen plačila: **IME EKSKURZIJE**). Plačilo v času same ekskurzije je 2 € dražje. Cena ne zajema stroškov prehrane.

Za dodatne informacije ali vprašanja se obrnite na Primoža Pipana:
primoz.pipan@zrc-sazu.si

IZVIRI ŽIVLJENJA ROGAŠKE SLATINE: ZDRAVILNA VODA – DAROVI ZEMLJE – KREATIVNOST ČLOVEKA

Okvirni program: v Spodnji Kostrivnici se bomo ob Kraljevem vrelcu mineralne vode seznanili s projektom Vodna pot. V informacijskem središču v Krajinskem parku Boč nam bo predstavljeno to zavarovano območje, na gozdni učni poti Galke pa bomo spoznavali geografske posebnosti zahodnega dela parka (približno 1,5 h zložne hoje). Zaključek poti bo na kmetiji Ogrizek v Zgornjem Gaberniku. Tam bomo uživali ob pogledu na razgibano pokrajino in ob kosilu, ki bo v znamenju praznika vina. V Rogaški Slatini bomo spoznali zdravilne učinke mineralnih vod, značilnosti zdraviliškega turizma ter zgodovinski razvoj mesta in učinke turistične dejavnosti na njegov razvoj. Rogaška Slatina je znana tudi po uspešnih podjetjih in obrtnikih. Mi bomo obiskali obrtniško delavnico Orglarstvo Škrabl, kjer povezujejo umetnost in znanje iz preteklosti s tehnologijo 21. stoletja. Ekskurzijo bomo zaključili v duhu martinovega - obiskali bomo degustacijsko klet Vina Mijošek.

Obvezna oprema: pohodniška obutev.

Doplačila: projekt Vodna pot (1,5 €/osebo), ogled Krajinskega parka Boč in Rogaške Slatine (1 €/osebo), kosilo - 3 hodi (9 €/osebo), ogled kleti z degustacijo (4 €/osebo).

Omejitev: v primeru večjega zanimanja (nad 35 oseb) se lahko itinerar nekoliko spremeni.

PODEŽELJE KOPRSKEGA PRIMORJA – MOŽNOST PONOVNE OŽIVITVE

Okvirni program: v Kavaličih, vasi v osrčju Šavrinskega gričevja, si bomo ogledali oljčni nasad in spoznali pogoje, ki jih to gričevje nudi za pridelovanje oljčnega olja. Pot bomo nadaljevali v vas Lopar, kjer se bomo seznanili z uspešno prakso razvoja podeželja, ogledali pa si bomo še etnološko zbirko in cerkev sv. Jerufa. Na turistični kmetiji Dobrinja bo postanek za kosilo. Po turistični poti bomo pešačili (45 min) do gručastega naselja Truške, kjer se bomo osredotočili na razvoj v preteklosti skoraj zapuščenega naselja in ugotavljali možnosti za njegov nadaljnji razvoj. V naselju Babiči nam bo vinogradnik Babič predstavil svojo vinsko klet in nas v vinogradu seznanil z vinogradništvom na tem območju. Pot bomo nadaljevali v Abitante, naselje ki počasi »odhaja v pozabo«, vendar se ga poskuša ohraniti s pomočjo zaščite njegove kulturne dediščine. Ekskurzijo bomo zaključili ob enem od kalov, ki so bili obnovljeni v projektu "1001 kal" ter se tako seznanili z ohranjanjem naravne in kulturne dediščine v Koprskem primorju.

Obvezna oprema: pohodniška obutev.

Doplačila: Finančni prispevek za ogled etnološke zbirke in vinske kleti. Kosilo bo organizirano na turistični kmetiji.

